

**UCHWAŁA NR XXIX/256/2016
RADY MIEJSKIEJ W SULEJOWIE**

z dnia 28 października 2016 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów
na lata 2016-2019**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 08 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774, 1505) Rada Miejska w Sulejowie uchwała co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019” w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Sulejowa.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia.

NIE BUDZI
POD
FORMALN

Przewodniczący Rady Miejskiej
w Sulejowie

Adam Stobiecki

RADCA PRAWNY
Agnieszka

Załącznik
do uchwały nr XXIX/256/2016
Rady Miejskiej w Sulejowie
z dnia 28 października 2016

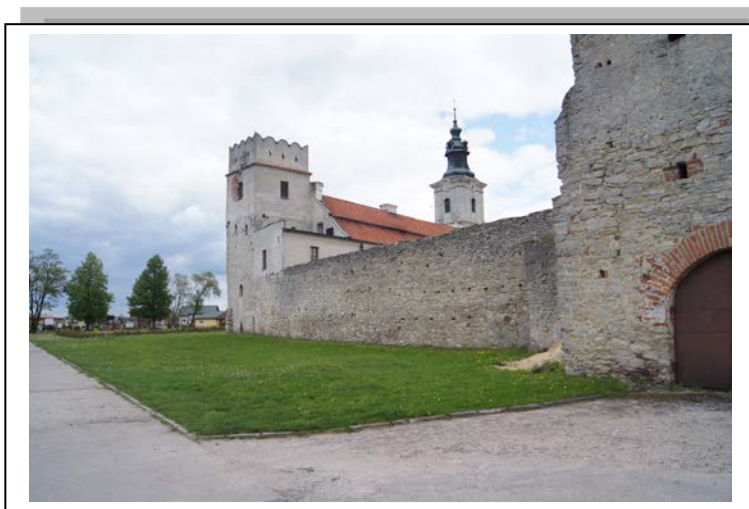
Gminny Program opieki nad zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016 - 2019

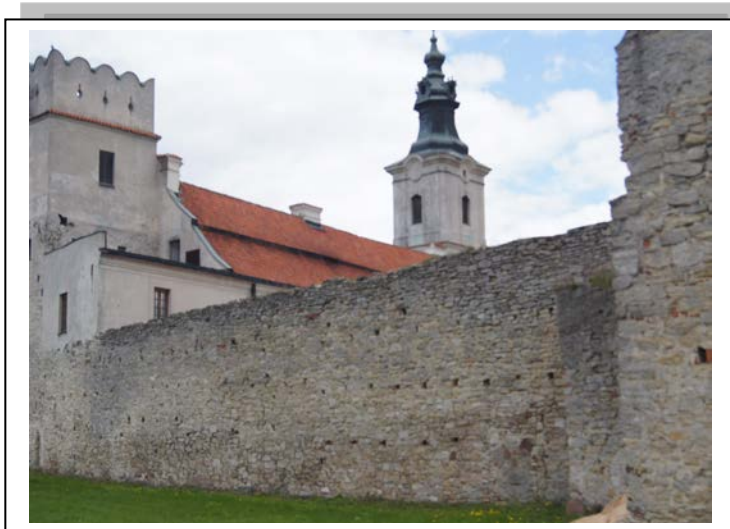

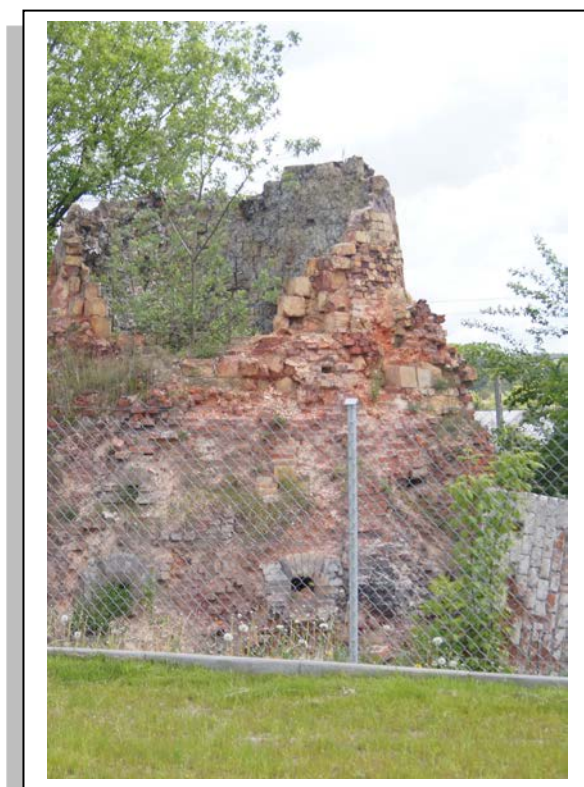
Urząd Gminy Sulejów

Podklasztorze - brama wejściowa

Podklasztorze - wieża bramna - zespół klasztorny O.O. Cystersów XV/XVI w.

Element tożsamości gminy - wapienniki

Podklasztorze - obwód warowny - zespół klasztorny O.O. Cystersów

SPIS TREŚCI:

– CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW.....	str.4
– PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW.....	str.6
– NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	str.7
ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW NA LATA 2016 - 2019.....	str.11
MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW.....	str.15
HISTORIA SULEJOWA.....	str.25
ISTOTNE WYDARZENIA WIĄŻĄCE SIĘ Z HISTORIĄ GMINY SULEJÓW.....	str. 26
DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY SULEJÓW.....	str.29
– EWIDENCJA ZABYTKÓW.....	str.31
– Najcenniejszym elementem dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów jest opactwo cystersów w Sulejowie - Podklasztorzu	str.37
– Wykaz obiektów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Sulejów – tabela.....	str.41
– Wykaz stanowisk archeologicznych zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Sulejów – tabela.....	str.45
– Dziedzictwo kultury niematerialnej.....	str.50
– Bilans walorów dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów.....	str.54
– Założenia programu opieki nad zabytkami dla gminy Sulejów	str.57
– Najważniejsze aspekty ochrony wartości kulturowych gminy Sulejów.....	str.58
– CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA.....	str.60
– WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU.....	str.128

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW NA LATA 2016-2019

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 stanowi kontynuację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2012-2015 przyjętego przez Radę Miejską w Sulejowie dnia 29 grudnia 2011 r. Uchwałą nr XIII/108/2011 (Ogłoszonego 2012-02-01 w DZ. URZ. WOJ. ŁÓDZ. 2012.377), z którego Burmistrz sporządził Sprawozdanie z lat 2012 – 2013.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 zawiera elementy sprawozdania zrealizowanego w latach 2014-2015.

Głównym założeniem sporządzanego dokumentu jest zamierzone modelowanie indywidualnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego wyjątkowych potencjałów, co przyczyni się do propagowania dobrobytu kultury materialnej i niematerialnej, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów regionalnych i podniesienia atrakcyjności rekreacyjnej Gminy Sulejów.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. nr 162 poz. 1568 z 2003 r. tekst jednolity: Dz.U. z 2014 poz. 1446.) Burmistrz został zobligowany do **założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Sulejów** i zgodnie z wytycznymi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie **przyjęcia jej Zarządzeniem Burmistrza**, oraz sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 zakłada, że celem kluczowym jest przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych zabytkowych obszarów i obiektów gminy, będących genezą chwały i postumentem rozwoju obszaru.

Tak sprecyzowany cel priorytetowy potrzebuje silnego analitycznego współdziałania i zaangażowania jednostek i instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, propagowanie kultury, edukację oraz poprawę stanu zabytków.

Pozwoli to na:

- wznowienie zintegrowanych, kompleksowych działań zmierzających do zahamowania wzrastającej degradacji dziedzictwa kulturowego,
- ujednoczenie systemowych działań renowacyjnych i rewaloryzacyjnych,

- poprawę walorów i wartości obszarów i obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i propagowanie dziedzictwa,
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego,
- wzmocnienie więzi społeczności lokalnych,
- właściwe zdyskontowanie środków finansowych z wykorzystaniem funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Poza tym, podjęcie systemowych działań dotyczących wszystkich wymienionych elementów składających się na dziedzictwo kulturowe przyczyni się do powstania wyniku synergii, co pozytywnie wpłynie na rezultat docelowy.

Ochrona zabytków zgodnie z art. 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (Dz.U. nr 162 poz. 1568 z 2003 r. tekst jednolity: Dz.U. z 2014 poz. 1446.) oznacza działania organów administracji publicznej mające na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 7 w/w ustawy istnieją cztery formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. nr 162 poz. 1568 z 2003 r. tekst jednolity: Dz.U. z 2014 poz. 1446.) w art. 4 wyróżnia ochronę obiektów i obszarów zabytkowych, sprawowaną przez administrację publiczną

i opiekę nad zabytkami, zgodnie z art. 5 scedowaną na właścicieli lub posiadaczy zabytków. Zatem z mocy prawa udział w działaniach ochronnych, pracach ratowniczych i zapobiegawczych został powierzony organom władzy państwowej wszystkich jednostek, od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego po Burmistrza, właścicieli oraz posiadaczy zabytków. Odpowiedzialność jednostek poszczególnych szczebli administracyjnych dodatkowo regulują Ustawy dotyczące jednostek samorządowych. Ustawa o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. z późn. zm., w art. 14 pkt 1 ust. 3, odpowiedzialność za kulturę, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami ceduje na samorząd województwa. Z kolei Ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. z późn. zm. w art. 4 pkt 1 ust.7 określa odpowiedzialność powiatu za zadania publiczne z zakresu kultury i ochrony zabytków. Zapisy art. 7 pkt 1 ust. 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zadania obejmujące ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przypisują urzędowi gminy.

Zakładanym rezultatem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016 – 2019 będzie polepszanie stanu obszarów i obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków przyjętej zarządzeniem Burmistrza Gminy Sulejów, podniesienie ich roli m.in, poprzez promocję obszaru uznanego przez Prezydenta RP za pomnik historii oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa Gminy Sulejów.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW

Zgodnie z artykułem art. 21. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. nr 162 poz. 1568 z 2003 r. tekst jednolity: Dz.U. z 2014 poz. 1446) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Sulejów przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Gminy Sulejów jest podstawą do Sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów.

Artykuł 87 ust 1 w/w ustawy obliguje Burmistrza do obowiązku sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016 - 2019 (w myśl art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku opiniuje Wojewódzki Konserwator Zabytków. Następnie dokument przyjmuje Rada Gminy. Upowszechnienie dokumentu następuje poprzez ogłaszanie w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy.

Po 2 latach Burmistrz zgodnie z w/w ustawą(art. 87 ust. 5)sporządzi sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016 - 2019 za okres dwóch lat jego obowiązywania i przedstawi wnioski Radzie Gminy i przekaze dokument Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016 - 2019 powinien pozostawać spójny w swoich przesłankach z dokumentami na szczeblu

lokalnym, regionalnym, wojewódzkim, krajowym oraz europejskim. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów wpisuje się w politykę obowiązującą w dokumentach strategicznych takich jak Strategia Rozwoju Kraju 2020, przedstawiająca Wizję Polski 2020, jako: aktywna narodowość, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo. Kluczowymi działaniami wymienionymi w dokumencie jest spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna, dostępność usług publicznych, szeroka skala szans rozwoju jednostki, mądra i efektywna integracja społeczna. Strategia podaje tutaj, iż: zatrzymane zostaną również procesy marginalizacji na obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze i pobudzona zostanie zdolność do rozwoju dzięki procesom rewitalizacyjnym. W najbardziej zdegradowanych obszarach, w efekcie spójnych działań rewitalizacyjnych, nastąpi lokalizacja nowych funkcji, aktywizacja i dywersyfikacja gospodarcza z jednoczesną poprawą sytuacji socjalnej.

Strategia określa Główne obszary interwencji, cele i priorytety rozwojowe. W jej ramach powstał Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna oraz cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, a także priorytetowy kierunek interwencji publicznej III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Zapisy Strategii mówią: prowadzone też będą działania na rzecz rewitalizacji zdegradowanych oraz najuboższych obszarów miejskich oraz wsparcia powiązań miasto-wieś. Silne i konkurencyjne miasta powinny stanowić centra rozwoju obszarów wiejskich. Zapisy stanowią kwintesencję działań zaplanowanych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji, który musi być zgodny ze Strategią Rozwoju. Działania zaplanowane w ramach programu rewitalizacji pozwolą m.in. na aktywizację społeczności, wzmocnią tkankę miejską, uczynią ją atrakcyjną i bezpieczną, nadadzą obszarowi nowe funkcje, które go ożywią i wyzwolą tkwiący w nim potencjał. Powstanie infrastruktury przyczyni się zapewne do pobudzenia miejscowej działalności gospodarczej.

Głównym celem Założeń Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Cele zawarte w Programie Rewitalizacji służą realizacji celu głównego NPR. Program rewitalizacji i Gminny program opieki nad zabytkami są spójne ze wskazaniami dokumentów wyższego rzędu, gdyż: programy muszą mieć charakter zintegrowany, wieloaspektowy, oparty na zidentyfikowanej diagnozie obszarów wskazanych do rewitalizacji i rewaloryzacji. (...) Procesy rewitalizacji muszą być określone przy założeniu precyzyjnego skoncentrowania na najbardziej zdegradowanych (problemowych) obszarach.

Program rewitalizacji musi jednoznacznie wskazywać obszary w oparciu o zasadę, że rewitalizację należy prowadzić tam, gdzie występuje największe nasilenie niepożądanych zjawisk i gdzie koncentracja problemów jest największa. (...) Działania rewitalizacyjne muszą koncentrować się na rozwiązaniu kluczowych problemów, które według diagnozy najbardziej przyczyniają się do powstania i trwania kryzysu danego obszaru. (...) Programy rewitalizacji muszą ujmować działania w sposób kompleksowy tak, aby nie pomijać kontekstu społecznego, ekonomicznego, środowiskowego, związanego z tożsamością danego obszaru, a także jego społecznego i przestrzennego otoczenia. (...) Należy podkreślić, że konieczne jest dążenie w realizacji programów rewitalizacji do koordynacji instrumentów wsparcia. Na przykład w zakresie procesów rewitalizacyjnych pośrednio lub bezpośrednio związanych z prowadzeniem inwestycji w budynkach, w szczególności w sposób komplementarny powinny być traktowane takie instrumenty jak Fundusz Termomodernizacji i Remontów i programy NFOŚiGW dotyczące modernizacji budynków publicznych oraz działania finansowane ze środków UE (w ramach POIiŚ oraz RPO) dotyczące efektywności energetycznej i rewitalizacji budynków mieszkalnych i publicznych. (...) Konieczne jest angażowanie społeczeństwa (...) Ważne jest, aby programy rewitalizacji musiały posiadać przejrzysty system monitoringu skuteczności działań i odpowiednio elastyczny system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany. Zadania inwestycyjne zawarte w programie rewitalizacji służą realizacji poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych na rzecz rewitalizacji (wszystkie o kluczowym znaczeniu dla rewitalizacji), wymienionych w Narodowym Planie Rewitalizacji 2022, w szczególności wpisują się w: cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym.

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego;

6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszeniu hałasu.

Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kultu-

ralnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych;

9.2 wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich .Podsumowując: Programy Rewitalizacji i Gminny program opieki nad zabytkami wpisują się w Założenia Narodowego Planu Rewitalizacji 2022. Ustawa krajobrazowa z kolei dotyka głównie kwestii ochrony krajobrazu kulturowego historycznych przestrzeni miejskich. Podkreśla, że krajobraz kulturowy obecnie znajduje się w polu badawczym coraz większej ilości dyscyplin naukowych. Obok ujęć klasycznych, traktujących krajobraz w kategoriach fizjonomicznych, rozwija się ujęcie systemowo - analityczne. Ta wielość znaczeń jest przyczyną między innymi braku spójnej i jednolitej wizji zarządzania ochrony krajobrazu.

Przewodnim punktem ustawy są kwestie uregulowania ochrony krajobrazu w przestrzeni publicznej wprowadzone na mocy uchwalonej przez Sejm 24 kwietnia 2015 r. Ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu - tzw. „ustawy krajobrazowej”.

Ustawa podkreśla wagę regulacji ustawowej kwestii obecności reklam w przestrzeni publicznej – co jest jednym z celów opracowanej ustawy krajobrazowej. Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Opracowany akt prawny zapoczątkował ochronę krajobrazu na „serio”, co oznacza wprowadzenie konkretnych nakazów i zakazów. „Ustawa krajobrazowa” nałożyła m.in. obowiązek sporządzenia w terminie trzech lat od wejścia w życie ustawy przez samorzady wojewódzkie audytów krajobrazowych, w których mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych. Dla tych obszarów sejmiki województw mają możliwość ustalania norm prawnych dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnie stosowania materiałów - budulców lokalnych lub tradycyjnej architektury.

Omawiana regulacja prawa dała możliwość samorządom uchwalenia lokalnego kodeksu krajobrazu kulturowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam. Należy podkreślić, że ustawa wdraża w życie Europejską Konwencję Krajobrazową z 2000 r. ratyfikowaną przez Polskę w 2004 r., a także rekomendację UNESCO z 2011 r. w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjętą przez państwa członkowskie ONZ, w tym Polskę.

Ustawa w dużej mierze artykułuje jak ważne w kształtowaniu krajobrazu kulturowego jest świadome lokalizowanie dominant w przestrzeni przy pomocy narzędzi planistycznych. Obiekty mające charakter dominant lokalizowane powinny być jedynie w ramach ustaleń planu miejscowego stanowiącego podstawę planowania przestrzennego w miastach.

Wtedy obiekty silnie oddziałujące na krajobraz będą rozmieszczane tak, by nie wchodziły w konflikt z cennymi obiektami i obszarami.

Obecnie dużą wagę nadawano powiązaniu ustawy krajobrazowej z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. ogłoszoną 2015-11-03 w Dzienniku Ustaw w 2015 roku poz. 1777, upatrując szansę rehabilitacji krajobrazu kulturowego i ochrony najcenniejszych walorów dziedzictwa z możliwością wykorzystania walorów i zasobów w kierunku rozwoju regionów.

Kolejnym strategicznym dokumentem o charakterze krajowym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, której elementem jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wskazuje on politykę Państwa z zakresu ochrony dziedzictwa narodowego. Instrumentami wdrażania strategii są programy operacyjne, stanowiące podstawę finansowania działań w zakresie dziedzictwa kulturowego z budżetu Państwa, rozdysponowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zarówno Programy, jak i ich zakresy ulegają zmianie w poszczególnych latach. Dotychczas najważniejszym z nich jest ogłaszany corocznie Program Operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”, posiadający wyróżnione priorytety i działania. Program ten umożliwia pozyskiwanie środków finansowych na przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych oraz rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych.

Dokumentami odnoszącymi się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym są: m.in. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sulejów, obowiązujące Miejscowe Plany zagospodarowania przestrzennego, opracowywany Program rewitalizacji miasta Sulejów, Strategia promocji gminy Sulejów, Strategia rozwoju powiatu piotrkowskiego, Strategia rozwoju gminy Sulejów, Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sulejów i Program ochrony środowiska dla gminy Sulejów.

ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW NA LATA 2016-2019

Kompleksowość opracowania Gminnego Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 ujmuje działania w sposób kompleksowy z uwzględnieniem działań prowadzących do rewitalizacji

współfinansowanych ze środków europejskich, publicznych i prywatnych tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Należy wyeliminować możliwość realizacji wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych tylko na działaniach remontowych czy modernizacyjnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 złożony z wielu różnorodnych aspektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji.

Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii działań prowadzących do poprawy stanu obszarów i obiektów zabytkowych. Nie oznacza to obowiązku w każdym przypadku jednoczesnej realizacji działań, lecz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację Gminy Sulejów.

Komplementarność działań z zakresu realizacji projektów z dziedziny dziedzictwa kulturowego

Wymogiem istotnym realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019 jest zapewnienie komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Konieczność wzięcia pod uwagę wzajemnych powiązań pomiędzy projektami i przedsięwzięciami z dziedziny dziedzictwa kulturowego zarówno realizowanymi na obszarach zdegradowanych, jak i znajdującymi się poza nimi, ale oddziałującymi na obszary wymagające rewitalizacji i rewaloryzacji.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej ma służyć efektywnemu oddziaływaniu na cały obszar Gminy Sulejów a nie punktowo na pojedyncze miejsca; poszczególne przedsięwzięcia powinny wzajemnie się dopełniać przestrzennie z zachowaniem między nimi efektu synergii.

Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całego miasta dla skuteczności programu rewitalizacji i opieki nad zabytkami.

Komplementarność problemowa

Konieczność realizacji przedsięwzięć, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że Gminny Program Opieki nad Zabytkami będzie oddziaływał na obszar Gminy Sulejów we wszystkich niezbędnych aspektach - społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, środowiskowym, kulturowym, technicznym.

Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań, ponieważ ochrona dziedzictwa jest zawsze kompleksowa, koncentrująca uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny odnowy obszaru Gminy Sulejów.

W komplementarności problemowej konieczne jest określenie pożądanego stanu, do jakiego mają doprowadzić dane przedsięwzięcia realizacyjne. Tak postawione zadanie ułatwi później wybór odpowiednich mierników – przyjętych wskaźników osiągnięcia celów realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań ze strategicznymi decyzjami gminy Sulejów na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem opieki, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania Gminnym programem opieki nad zabytkami w przyjętym przez Gminę Sulejów systemie zarządzania.

Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa identyfikuje konieczność osiągnięcia rozeznania, analizy i krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności sposobu wspierania procesów odnowy, ich skuteczności, osiągnięć i dylematów wdrażania procesów odnowy. Na tej podstawie dokonywane jest zaplanowanie trybu wspierania procesów rewitalizacji i rewaloryzacji w ramach polityki spójności 2014-2020.

W oparciu o dokonane analizy zasadne jest zadbanie o uzupełnianie i dopełnianie przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007-2013 np. o charakterze infrastrukturalnym projektami komplementarnymi np. o charakterze społecznym realizowanymi w ramach polityki spójności 2014-2020.

Zachowanie ciągłości programowej polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013 ma w procesach odnowy Gminy Sulejów kluczowe znaczenie.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty naprawcze z zakresu dziedzictwa kulturowego, wynikające z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków pochodzących z różnych źródeł finansowania.

Komplementarność finansowa oznacza także możliwości łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki sprawnych zmian.

Nowym dokumentem strategicznym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie wojewódzkim jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019.

W programie tym wartości kulturowe Gminy Sulejów zostały w znacznym stopniu dostrzeżone i traktowane jako znaczące dla terenu województwa.

Zgodnie z zapisami WPOnZ dziedzictwo kulturowe Gminy Sulejów posiada walory ponadlokalne, stanowiąc strategiczne znaczenie w kształtowaniu systemu ochrony dziedzictwa kulturowego województwa.

W zapisach WPOnZ wskazuje się konieczność przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych układu przestrzennego Sulejowa.

W zakresie poprawy stanu obiektów i obszarów zabytkowych wskazano na potrzebę rewaloryzacji i remontów w obiektach priorytetowych, do których zakwalifikowano: zespół

klasztorny o.o. Norbertanów w Witowie i zespół klasztorny o.o. Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu.

Zgodnie z zapisami WPOnZ na terenie województwa łódzkiego utworzono trzy Pomniki Historii, z których jeden znajduje się na terenie Gminy Sulejów i dotyczy Zespołu Opactwa Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu, które prawnie uznano za Pomnik Historii Rozporządzeniem Prezydenta z dnia 22 października 2012 r.

Zgodnie z zapisami WPOnZ celowe jest utworzenie parku kulturowego obszaru Sulejów-Podklasztorze.

Program wskazuje na konieczność reaktywacji tożsamości w piotrkowskim podregionie kulturowym.

Opactwo Cystersów Sulejów-Podklasztorze zgodnie z zapisami WPOnZ powinno być kreowane jako symbol województwa łódzkiego.

MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SULEJÓW

DOFINANSOWANIE Z MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO Z PROGRAMU „DZIEDZICTWO KULTUROWE”:

W obrębie wskazanych priorytetów dotowane będą projekty związane z rewaloryzacją zabytkowych obiektów nieruchomości i ruchomych, rozwojem instytucji muzealnych, ochroną zabytków archeologicznych, tworzeniem zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego oraz na ochronę zabytkowych cmentarzy. Priorytety ulegają zmianie w poszczególnych latach. W ostatnim czasie zaczęto dostrzegać potrzebę dotowania zabytków archeologicznych i kultury ludowej oraz zabytkowych cmentarzy.

Największe dotacje zostają przekazane na rewaloryzację zabytków nieruchomości i ruchomych, a najmniejsze na tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.

Beneficjentami mogą być wyłącznie podmioty prawa polskiego – właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki organizacyjne takie jak: samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe.

Wysokość udzielanego dofinansowania wynosi do 50 % nakładów koniecznych określonych w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku.

Minimalna wnioskowana kwota dotacji wynosi:

- 25 000 zł na zabezpieczenia przeciwłamaniowe i przeciwpożarowe;
- 75 000 zł w pozostałych przypadkach.

Beneficjent może złożyć do poszczególnego priorytetu maksymalnie 3 wnioski w jednym roku, a realizacja projektowanych zadań może odbywać się wyłącznie w ciągu roku, w którym dotacja została przyznana. Natomiast refundacja dotyczy kosztów poniesionych w ciągu trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Ocena wniosku obejmuje: ocenę wartości merytorycznej - maksymalnie można uzyskać 60 pkt: najwyżej punktowana jest konieczność przeprowadzenia prac wynikająca ze stanu technicznego zabytku - 30 pkt; czas powstania, wartość historyczna, artystyczna, naukowa - 20 pkt; figurowanie na Liście UNESCO - 5 pkt; uznanie za pomnik historii - 5 pkt; ocenę wartości społecznych - maksymalnie 20 pkt za publiczną funkcję zabytku; ocenę wartości organizacyjnej, maksymalnie 20 pkt, w tym 10 pkt za profesjonalne przygotowanie aplikacji, 10 pkt za procentowy udział wkładu własnego lub środków pozyskanych z innych źródeł.

Dotacje z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego można otrzymać w ramach następujących priorytetów Programu „Dziedzictwo Kulturowe”:

❖ OCHRONA ZABYTKÓW

Prognozowany budżet: 80 000,00 zł

Nabór wniosków: I nabór – do 31 października, II nabór – do 31 marca.

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Ochrony Zabytków, ul. Kopernika 36/40 00-328 Warszawa, tel. 22 551 57 50, fax 22 551 57 83, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

Adres do korespondencji: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Ochrony Zabytków, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa.

❖ WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH

„Wspieranie działań muzealnych” - prognozowany budżet: 5 500 000,00 zł

„Kolekcje”- prognozowany budżet: 3 000 000,00 zł

Nabór wniosków: I nabór – do 30 listopada, II nabór – do 31 marca.

Instytucja odpowiedzialna: Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, ul. Goraszewska 7, 02-910 Warszawa, tel. 22 256 96 00, fax 22 256 96 50, e-mail: biuro@nimoz.pl, zakładka: działalność www.nimoz.pl

❖ KULTURA LUDOWA I TRADYCJA

Prognozowany budżet priorytetu: 5 500 000,00 zł

Naborów wniosków: I nabór – do 30 listopada, II nabór – do 31 marca 2016 roku.

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Narodowych Instytucji Kultury, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 02 69, fax 22 827 39 58, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

❖ OCHRONA ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Prognozowany budżet: 2 000 000,00 zł

Naborów wniosków: I nabór – do 30 listopada, II nabór – do 31 marca.

Instytucja odpowiedzialna: Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa, tel. 22 826 02 39, tel. 22 826 93 52, tel. 22826 92 47, fax 22 826 17 14, e-mail: info@nid.pl, zakładka: dla właścicieli i zarządców

❖ MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Prognozowany budżet: 2 000 000,00 zł

Naborów wniosków: I nabór – do 30 listopada, II nabór – do 31 marca.

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 05 56, fax 22 826 30 59, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

DOFINANSOWANIE W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014 – 2020

❖ Oś Priorytetowa VIII: Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.

W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabyt-

kowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomości wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach kiedy została ujęta jako element projektu).

Poziom dofinansowania nie może przekroczyć 70 % kosztów kwalifikowanych.

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Funduszy Europejskich, Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 03 02, fax: 22 421 03 71, e-mail: poiis@mkidn.gov.pl, <http://poiis.mkidn.gov.pl/>, <http://www.pois.gov.pl/>

DOFINANSOWANIE Z NARODOWEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opracowuje co 4 lata listę preferencyjną zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w celu finansowania prac z zakresu rewaloryzacji założeń zieleni (parków, cmentarzy). W celu kandydowania obszarów do zamieszczenia na w/w liście potrzebna jest akceptacja Wojewódzkiego Konserwatora zabytków. Za jego pośrednictwem następuje zgłoszenie.

Nabór wniosków: w trybie ciągłym oraz konkursowym.

Terminy, sposób składania wniosków zamieszczony na stronie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej www.nfosigw.gov.pl

Instytucja odpowiedzialna: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa, tel. 22 459 00 00, tel. 22 459 00 01
fax 22 459 01 01 e-mail: fundusz@nfosigw.gov.pl

DOFINANSOWANIE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO na lata 2014 -2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego

Podział środków w ramach funduszy strukturalnych został sędowany dla każdego województwa poprzez Regionalny Program Operacyjny. Dofinansowane projekty są to kluczowe dla regionu inwestycje o charakterze wielkoskalowym. Inwestycje muszą być ujęte w Gminny Programie Rewitalizacji i wykazywać wpływ na rozwój regionu oraz ożywienie społeczno - gospodarcze terenów zdegradowanych.

Finansowanie zadań RPO dla województwa łódzkiego jest możliwe głównie w ramach osi priorytetowej VI – Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu 3 cele tematyczne: 6. Zachowanie

- i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami,
- 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników,
- 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Oś priorytetowa VI

Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

- Poddziałanie VI.1.2 Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej

Działanie VI.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

- Poddziałanie VI.3.2 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

Informacje na stronie www.rpo.lodzkie.pl planowane ogłoszenie konkursów dla Działania VI.1. oraz Działania VI.2. - II kwartał 2016 roku.

Instytucja odpowiedzialna za kontakt: Główny Punkt Informacyjny w Łodzi, ul. Moniuszki 7/9, 90-101 Łódź, tel. 42 663 31 07, 42 663 34 05, 42 291 97 60, www.rpo.lodzkie.pl

DOFINANSOWANIE Z PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 przewidziano:

Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich,

Poddziałanie: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury i powiązanej infrastruktury.

- ❖ Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej

Poddziałanie: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej.

- ❖ Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

LEADER

Możliwe jest uzyskanie dofinansowania związanego z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych w ramach działania LEADER, mającego na celu rozwój lokalny realizowany na obszarach obejmujących minimum dwie gminy, dla których utworzono tzw. Lokalną Grupę Działania.

Instytucja odpowiedzialna: Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Al. Piłsudskiego 12, tel. 42 663-36-30, fax 42 663-36-32, e-mail: prow@lodzkie.pl,
<http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020>;
<http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/prow-2014-2020.html>; <http://www.lodzkie.pl/prow/>

PROGRAM OPERACYJNY POLSKA CYFROWA NA LATA 2014-2020

Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd,
Priorytet Inwestycyjny 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia.
Cel szczegółowy 4: Zwiększenie dostępności i wykorzystania informacji sektora publicznego.

Instytucja odpowiedzialna: Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Łodzi, ul. Moniuszki 7/9, 90-101 Łódź, tel: 42 663 31 07, 42 663 34 05, 42 291 97 60, fax 42 663 30 94, <http://www.polskacyfrowa.gov.pl/>

PROGRAM KREATYWNA EUROPA 2014-2020

Program zawiera komponenty: MEDIA i KULTURA adresowane na realizację projektów „miękkich” – nie inwestycyjnych.

Instytucja odpowiedzialna: Creative Europe Desk Polska, Al. Ujazdowskie 41, 00-540 Warszawa, tel. 22 44 76 180, 600 900 676, e-mail: info@kreatywna-europa.eu; <http://www.kreatywna-europa.eu/>

PROGRAM EUROPA DLA OBYWATELI 2014–2020

Celem Programu Europa Dla Obywateli 2014–2020 jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz również pomoc w lepszym zrozumieniu polityki Unii Europejskiej i jej wpływu na życie obywateli jej państw członkowskich.

Instytucja odpowiedzialna: Punkt Kontaktowy w Polsce, Al. Ujazdowskie 41, 00-540 Warszawa, tel. 22 111 00 14, 22 447 61 74, e-mail: edo@iam.pl; Informacje: <http://europadlaobywateli.pl/>, http://eacea.ec.europa.eu/europe-for-citizens_en

PROGRAM ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KULTURY

Program „Rozwój infrastruktury kultury” ma na celu modernizację i rozwój instytucji kultury, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej.

Program zawiera trzy priorytety:

❖ Infrastruktura kultury

Prognozowany budżet: 28 000 000,00 zł

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 01 00, fax 22 421 01 31, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

❖ Infrastruktura szkolnictwa artystycznego

Prognozowany budżet: 14 000 000,00 zł

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 01 00, fax 22 421 01 31, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

❖ Infrastruktura domów kultury

Prognozowany budżet: 8 000 000,00 zł

Instytucja odpowiedzialna: Narodowe Centrum Kultury, ul. Płocka 13, 01-231 Warszawa, tel. 22 210 01 00, fax 22 210 01 01, e-mail: nck@nck.pl Informacje: www.nck.pl, zakładka: Profesjonalizacja.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Z Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego można dotować zadania znacząco wpływające na poprawę dostępności do kultury.

Mechanizm programu polega na zwiększeniu efektywności wykorzystania funduszy europejskich poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych 2014-2020, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2014-2020, Programu Kreatywna Europa, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Terminy Naboru: I nabór – do 30 listopada, II nabór – do 31 marca

Prognozowany budżet: 5 000 000,00 zł

Instytucja odpowiedzialna: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 01 00, fax 22 421 01 31, e-mail: bip@mkidn.gov.pl

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA

Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje programami:

❖ „Wolontariat dla dziedzictwa”

Program realizuje Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017, cel: społeczne zaangażowanie w poznanie własnego dziedzictwa i opiekę nad zabytkami.

Przewidywany budżet: 1 000 000,00 zł

Zadanie może być realizowane od 1 stycznia do 30 listopada 2016 r.

Instytucja odpowiedzialna: Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa, tel. 22 826 02 39, tel. 22 826 93 52, tel. 22 826 92 47, fax 22 826 17 14, e-mail: info@nid.pl, www.nid.pl zakładka: Dla właścicieli i zarządców.

❖ „Zabytkomania”

Konkurs skierowany jest do amatorów - uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz studentów szkół filmowych.

Instytucja odpowiedzialna: Polski Instytut Sztuki Filmowej, ul. Krakowskie Przedmieście 21/23, 00-071 Warszawa, tel. 22 421 01 30, fax 22 421 02 41, e-mail: pisf@pisf.pl, www.pisf.pl zakładka: Aktualności – Zgłoszenia

❖ „Zabytek zadbany”

Konkurs polega na upowszechnianiu dobrych wzorów zagospodarowania i utrzymania obiektów poprzez prawidłowe wykonywanie prac restauratorskich i konserwatorskich.

Przyjęte kategorie:

- ❖ rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu
- ❖ utrwalenie wartości zabytkowej obiektu
- ❖ adaptacja obiektów zabytkowych
- ❖ architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki
- ❖ architektura i konstrukcje drewniane

Nadzór: Generalny Konserwator Zabytków; Instytucja odpowiedzialna: Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy w Olsztynie ul. 11 Listopada 4, 10-104 Olsztyn, tel. 89 521 26 89, tel. 89 527 37 54, fax 89 521 26 88, e-mail: ot.olsztyn@nid.pl

NARODOWE CENTRUM NAUKI

Wspieranie działalności naukowej poprzez projekty badawcze, stypendia doktorskie i staże, projekty badawcze dla doświadczonych naukowców w celu realizacji pionierskich badań naukowych.

Instytucja odpowiedzialna: Narodowe Centrum Nauki, ul. Królewska 57, 30-081 Kraków
tel. 12 341 90 03, fax 12 341 90 99, e-mail: biuro@ncn.gov.pl, www.ncn.pl zakładka:
Finansowanie nauki – Konkursy

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Projekty internetowe: Platforma Kultury, Mapa Kultury, Pracuj w kulturze, Kultura się liczy; Dom Kultury+, Kultura – Interwencje, Śpiewająca Polska; programy stypendialne: „Młoda Polska” i „Gaude Polonia”.

Instytucja odpowiedzialna: Narodowe Centrum Kultury, ul. Płocka 13, 01-231 Warszawa,
tel. 22210 01 00, fax 22 210 01 01, e-mail: nck@nck.pl, www.nck.pl

DOFINANSOWANIE Z BUDŻETU WŁASNEGO URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO W ŁODZI

Urząd Marszałkowski w Łodzi podjął działania w celu ratowania zabytków, uruchamiając od 2008 roku środki na rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 12 stycznia 2010 r. uchwałą nr L/1463/10 przyjął Regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa. W myśl § 2 w/w uchwały dotację celową można uzyskać w celu wykonania opracowań projektowych i badawczych, przeprowadzenia prac konserwatorskich zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznym zdefiniowanych w art., 6 ust. 1 pkt. 1, 2, 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Ponadto obiekt lub obszar zgodnie z w/w ustawą musi być wpisany do rejestru zabytków, posiadać duże znaczenie dla dziedzictwa, znajdować się w granicach administracyjnych województwa łódzkiego i być udostępniany społeczeństwu.

Beneficjentami mogą być właściciele i użytkownicy zabytków. Wysokość przyznawanych dotacji stanowi do 50 % ogółu nakładów. W przypadku obiektów o wyjątkowych wartościach zabytkowych bądź wymagających podjęcia natychmiastowych prac naprawczych dotacja może wynosić do 100% nakładów.

Udzielenie dotacji wymaga złożenia wniosku i spełnienia w/w wymogów formalnych. Następnie podlega opinii Komisji i jest rozpatrywane przez Sejmik Województwa Łódzkiego.

Instytucja odpowiedzialna: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Departament Kultury i Edukacji, Wydział ds. Mecenatu i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Al. Piłsudskiego 8, 90-051 Łódź, tel. 42 291 98 20, fax 42 291 98 22, e-mail: sekretariatke@lodzkie.pl, www.lodzkie.pl zakładka: Kultura – Ochrona zabytków – Dotacje.

DOTACJE Z BUDŻETU WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków zgodnie z art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku udziela dotacji na prace konserwatorskie obiektów wpisanych do rejestru WKZ. Regulamin przyznawania dotacji stanowi, że mogą być dotowane prace mające na celu zachowanie i ochronę materialnego dziedzictwa. Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje środki na prace rewitalizacyjne i zabezpieczeniowe zabytków przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnymi wywozami za granicę. Dotowane zabytki winny pełnić funkcję publiczną.

Beneficjentami dotacji podobnie jak w przypadku środków pozyskiwanych z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi mogą być: właściciele i użytkownicy zabytków. Również ich wysokość wynosi do 50 % nakładów a gdy zabytek posiada wyjątkową wartość lub jego stan wymaga podjęcia natychmiastowych prac dotacja może osiągnąć do 100 %.

Komisja oceniając wnioski uwzględnia: stan zabytku, wartość i czas powstania, uznanie za pomnik historii, rzetelność realizacji zadań, wysokość środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł.

Ostateczną decyzję przydziału środków podejmuje Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Nabór wniosków: do dnia 28 lutego – na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku, do dnia 30 czerwca – na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku - refundacje.

Instytucja odpowiedzialna: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, ul. Piotrkowska 99, 90-425 Łódź, tel. 42 638 07 21, e-mail: wosoz_lodz@poczta.fm, www.wuoz.bip.lodz.pl

DOTACJE Z WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przyznawane są dotacje na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa. Środki przeznaczone

są na przeprowadzanie rewaloryzacji założeń zieleni, wykonanie prac leczniczo-pielęgnacyjnych drzew w zabytkowych alejach oraz starodrzewów na terenach gmin w ramach konkursu pod nazwą „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego”..

Instytucja odpowiedzialna: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, ul. Łąkowa 11, 90-562 Łódź, tel. 42/ 663 41 00, fax 42/ 639 51 21, e-mail: fundusz@wfosigw.lodz.pl, www.wfosigw.lodz.plzakładka: Konkursy.

HISTORIA SULEJOWA

Sulejów to jedna z pierwszych osad nadpilicznych. Osada powstała około X wieku. Pierwsze wzmiankowania o Sulejowie datowane są na połowę XII wieku. Pierwsze historyczne wzmianki o mieście pochodzą z 1145 roku. Sulejów nazywano wówczas: Dulugov, Siliev, Sulev i Syrie. Z początku Sulejów był osadą książęcą (targowiskiem) z miejscem poboru cła. Zgodnie z legendą nazwa Sulejów związana jest z osobą Suleja, rycerza którego ojcowizna miała być ulokowana na tych ziemiach w XI wieku.

Rozkwit wczesnej osady wiązał się zapewne z zlokalizowaniem w dolinie rzeki Pilicy i poborem myt. Na rzece operowała bowiem komora celna. Taka lokalizacja musiała mieć znaczenie strategiczne. W tym miejscu układały się ważne szlaki handlowe. Pierwszorzędny wiódł z Krakowa do Torunia, tworząc część trasy z Węgier przez Kraków nad Bałtyk, zwanej drogą węgiersko – bałtycką,. Kolejny wiódł z Kazimierza Dolnego przez Radom, Opoczno, Sulejów do Piotrkowa, Widawy, Kępna, z odnogą w kierunku Kalisza.

Na przestrzeni dziejów strategiczne drogi stanowiły główne szlaki handlowe. Handlowcy węgierscy pokonywali tymi drogami podróże handlowe aż do Skandynawii, transportując miedź i sól. Pierwotna osada handlowa wraz z targowiskiem po prawej stronie Pilicy znajdowała się nieopodal późniejszego opactwa.

Prawa lokacyjne Sulejów uzyskał w 1279 roku, w 1308 roku zostały nadane prawa miejskie z rąk księcia Władysława Łokietka. 10 sierpnia 1176 roku aktem fundacyjnym Kazimierza Sprawiedliwego „In ecclesiasantiblassi”, ulokował on na ziemi sulejowskiej francuskich cystersów nadając im wszelkie dobra; otrzymali oni Sulejów wraz z przyległościami.

Z biegiem czasu opactwo cystersów osiągało olbrzymie bogactwa, jednakże mieszkańcy Sulejowa nie czerpali z tego żadnych korzyści. Wskutek czego dochodziło do wielorazowych buntów mieszczan. Cystersi odpowiadali za rozwój miasta. Zaludnianie okolicznych miejscowości było zależne od ich upodobań. Opat i bracia cystersi posiadali prawo służące uprawianiu rzemiosła, sprowadzania ludność wszelkich zawodów i pochodzenia oprócz Żydów. Żydom nie wolno było również nabywać na tym terenie domów. Opaci nie

wyrażali zgody na tworzenie jakichkolwiek zakładów, dlatego Sulejów, posiadający naturalne bogactwa, nie rozwijał się. Miasteczko było ubogie i nieudolne.

Z biegiem czasu Sulejów ulegał stopniowej agraryzacji. Mieszkańcy Sulejowa trudnili się głównie gospodarką rolną, eksploatacją puszczańskich lasów, handlem i wypalaniem wapna. Od roku 1313 za zgodą Władysława Łokietka mieszkańcy rozpoczęli handel solą, mięsem i sukniem w całym Księstwie Sieradzkim, a głównie w Piotrkowie Trybunalskim. Król Władysław Jagiełło w 1388 roku ustanowił środy dniami targów. Fundamentalną gospodarkę miasta zaczynał jednak stanowić handel i wydobywanie wapna. Równocześnie ludność żydowska sięgnęła 552 osób, przez kolejne 20 lat dwukrotnie zwiększając swą ilość.

Na skutek Potopu szwedzkiego oraz wielkiego pożaru Sulejowa w 1731 r. miasto zaczęło popadać w ruinę, mieszkańcy żyli w ubóstwie. Od 1793 roku Sulejów był pod panowaniem pruskim, wojska zajęły opactwo i miasto. W 1795 razem z upadkiem Rzeczypospolitej, klasztor oraz prawy brzeg Pilicy przeszły pod panowanie Austrii, zaś miasto Sulejów pod panowanie pruskie. W 1819 roku zlikwidowano klasztor cysterski, Sulejów stał się miastem rządowym. Lata trzydzieste XVIII wieku jest to czas w których rozpoczyna się trwający 150 lat regres miasta.

W latach 1870-1927 na skutek wcześniejszych zmian Sulejów utracił prawa miejskie oraz został dołączony do zbiorowej gminy wiejskiej Łęczno, zaś od roku 1912 stanowił osobną gminę, jednak wciąż nieposiadającą praw miejskich.

Pod koniec XIX wieku lokalna gospodarka uległa odrodzeniu. Miasto stało się w tym czasie ważnym ośrodkiem przemysłu wapienniczego i drzewnego, zaopatrując w materiały budowlane szybko rozwijającą się Łódź. W roku 1901 swoją działalność rozpoczęło przedsiębiorstwo zajmujące się przemysłowym wypalaniem wapnia- „Pereswit”. W kolejnym roku, dzięki inicjatywie ziemianina Stanisława Psarskiego, ruszyła kolejka wąskotorowa z Sulejowa do Piotrkowa Trybunalskiego; zapewniła ona miejscowym wytwórcom lepszy dostęp do wielu rynków zbytu.

Wybuch II wojny światowej przerwał okres intensywnego rozwoju miasta. Na skutek bombardowań w dniach 4-6 września 1939 roku śmierć poniosło nie mniej niż 800 osób, a większość budynków uległo zniszczeniu. Na skutek II wojny światowej Sulejów stracił prawie 35 % ludności i 80 % zabudowań.

ISTOTNE WYDARZENIA WIĄŻĄCE SIĘ Z HISTORIĄ GMINY SULEJÓW

W 1318 roku odbył się w Sulejowie wiec generalny królestwa, w którym uczestniczył Władysław Łokietek. Na wiecu zdecydowano się wysłać prośbę do papieża Jana XXII,

„aby ten ratując kraj od zguby”, pozwolił na koronację króla Władysława Łokietka celem zjednoczenia Królestwa Polskiego.

Król Władysław Jagiełło w 1388 roku ustanowił cotygodniowe targi, które odbywały się w każdą środę.

Widoczne do dziś uszkodzenie jednej z kolumn przy drzwiach wejściowych do kościoła w klasztorze cystersów, według podania jest wynikiem ostrzenia mieczy przez rycerzy króla Władysława Jagiełły, który odwiedził Sulejów w 1410 roku, w drodze na największą ze średniowiecznych bitew - bitwę z Krzyżakami pod Grunwaldem.

W Sulejowie dokonano pierwszej w Polsce udanej trepanacji czaszki. Datowane jest to na ok. 700 lat temu. W roku 1854 pod posadzką klasztornego kapitułarza odkryto średniowieczną czaszkę, która nosi wyraźne ślady przeprowadzonego z wysoką precyzją zabiegu chirurgicznego. Trepanacji dokonano za pomocą wiertła, specjalnej piłki stalowej i kleszczy kostnych.

W czasie potopu szwedzkiego, uchodząc przed wszędzie nacierającym wrogiem, zatrzymał się tutaj przez prawie dwa tygodnie król Jan Kazimierz. W odwecie Szwedzi złupili i zniszczyli klasztor, a życie straciło wielu zakonników i mieszczan.

W latach 1793-1809 Sulejów był miastem granicznym, bowiem przez środek miasta, wzdłuż Pilicy przebiegała granica pomiędzy Prusami i Austrią ustanowiona przez zaborców po rozbiorach Polski.

Budowa kolei wąskotorowej, która łączyła Sulejów z Piotrkowem Trybunalskim pochłonęła aż 343.993 ruble i 71 kopiejek, a jej rozpoczęcie wymagało osobistej zgody cara Mikołaja II.

Sulejów był jedną z aren śmigłowcowych mistrzostw świata w 1981 roku.

Malownicze, sulejowskie plenery gościły wielu znanych filmowców i aktorów.

W Sulejowie realizowano zdjęcia m.in. do takich filmów i seriali telewizyjnych, jak:

- „Pan Wołodyjowski” (1968 r.) i serial „Przygody Pana Michała” (1968) - reż. Jerzego Hoffmana, z udziałem Tadeusza Łomnickiego;
- „Potop” (1974 r.) - reż. Jerzego Hoffmana, z udziałem Daniela Olbrychskiego, Tadeusza Łomnickiego, Kazimierza Wichniarza;
- „Tylko Beatrycze” (1975 r.) - reż. Stefana Szlachtycza, z udziałem Mirosława Gruszczyńskiego;
- „Wierna rzeka” (1983 r.) - reż. Tadeusza Chmielewskiego, z udziałem Olgierda Łukasze-wicza, Franciszka Pieczki, Małgorzaty Pieczyńskiej;
- „Prywatne śledztwo” (1987 r.) - reż. Wojciecha Wójcika, z udziałem Romana Wilhelmiego,

- „Janka” (1989-1990) - wielokrotnie emitowany film i serial dla młodzieży;
- „Naznaczony” (2008 r.) - serial z udziałem Piotra Adamczyka.

Zespół klasztorny opactwa Ojców Opatów Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu

Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów

Gmina Sulejów jest gminą miejsko-wiejską leżącą w centralnej i wschodniej części powiatu piotrkowskiego ziemskiego.

Zajmuje powierzchnię 189 km² i liczy 15.8 tys. mieszkańców. Sam Sulejów obejmuje obszar 26 km² i liczy 6.3 tys. mieszkańców. Oprócz Sulejowa w skład gminy wchodzi 33 miejscowości skupione w 25 sołectwach.

Stolicą gminy jest urokliwe niewielkie miasteczko Sulejów, położone nad rzeką Pilicą i Zbiornikiem Sulejowskim.

Od miasta Sulejowa pochodzi nazwa obejmującego obszar gminy Parku Krajobrazowego utworzonego w 1994 roku. Sulejowski Park Krajobrazowy obejmuje środkową część doliny Pilicy wraz ze Zbiornikiem Sulejowskim stanowiącym funkcję przeciwpowodziową, energetyczną, rekreacyjną oraz zaopatrzeniową Łodzian w wodę. W obrębie granicy gminy znajduje się około 15 kilometrów linii brzegowej Zbiornika Sulejowskiego.

Gmina Sulejów jest obszarem bardzo atrakcyjnym turystycznie z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe. Najcenniejszym obszarem zabytkowym gminy i jednocześnie cennym atutem województwa łódzkiego jest ufundowany w XII wieku zespół klasztorny opactwa Ojców Opatów Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu. Najcenniejszym obiektem tego zespołu jest romański kościół z zachowanymi pięknymi portalami, polichromiami i wykutymi w kamieniu detalami.

Z pierwotnego założenia klasztornego pozostał kapitularz i mury zakrystii. Rangę założenia podnosi unikatowy w skali europejskiej obwód warowny z basztami i wieżami bramnymi pochodzący z XV – XVI wieku. Atrakcją dla turystów stanowi znajdujące się na terenie zespołu opactwa Muzeum z ekspozycjami odnalezionymi na terenie opactwa takimi jak sprzęty liturgiczne, obrazy, detale rzeźbiarskie i architektoniczne. Najcenniejszy obiekt z terenu gminy „Sulejów – Zespół Opactwa Cystersów” **uznano przez Prezydenta RP za Pomnik Historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (poz. 1242) z dnia 22 października 2012 r.**

Celem ochrony powołanego Pomnika Historii jest zachowanie, ze względu na wartości artystyczne, materialne i niematerialne, Zespołu Opactwa Cysterskiego będącego przykładem warownego założenia klasztornego, odznaczającego się wyjątkową autentycznością substancji zabytkowej oraz powiązań z otaczającym krajobrazem.

MAPA „SULEJOWA – ZESPOŁU OPACTWA CYSTERSÓW”

*Zespół Opactwa
Cystersów w Sulejo-
wie Podklasztorzu –
uznany za Pomnik
Historii*

Sulejów – zespół opactwa cystersów

LEGENDA

- granica pomnika historii i obszaru wpisanego do rejestru zabytków
- granica obwodu warownego opactwa
- budowle wpisane do rejestru zabytków
- odbudowany fragment zabudowań
- pozostałe budynki

1. kościół pw. Najświętszej Marii Panny i św. Tomasza Kantuarijskiego
2. kapitułarz
3. pozostałości pld. i zach. skrzydła klasztoru
4. arsenał
5. baszta Opacka
6. zabudowania gospodarcze
7. baszta Muzyczna
8. baszta bramna Krakowska
9. baszta Attykowa
10. baszta bramna Rycerska
11. pozostałości młyna
12. baszta Mauretańska
13. pozostałości dawnej plebanii
14. pozostałości dawnego palacu opackiego

0 50 100 m

Na uwagę w gminie zasługuje również Zespół klasztorny oo. Norbertanów w Witowie. Do zespołu należy kościół św. Małgorzaty i pozostałości klasztoru. Budynek klasztorny był wielokrotnie przebudowywany. Około 1860 r. część budynków klasztornych została wyburzona z powodu zniszczeń dokonanych przez Rosjan. Do dzisiaj zachowało się tylko jedno skrzydło, w którym znajduje się plebania parafii w Witowie

EWIDENCJA ZABYTKÓW

W gminnej ewidencji zabytków gminy Sulejów przyjętej Zarządzeniem Burmistrza zamieszczono 85 obiektów i obszarów zabytkowych oraz 109 stanowisk archeologicznych. Zamieszczenie zabytków w gminnej ewidencji daje podstawę prawną do ich ochrony we wszystkich dokumentach planistycznych.

Ewidencją objęto 8 układów przestrzennych, w tym jeden urbanistyczny – Sulejowa i 7 ruralistycznych - następujących wsi: Barkowice Mokre, Biała, Łęczno, Poniatów, Przyglów, Winduga i Witów. Wśród układów wiejskich przeważają rzędowe układy rozplanowania, występujące w Białej, Łęcznie i Witowie. Ulicowy charakter rozplanowania zachował się Barkowicach Mokrych, natomiast Winduga reprezentuje przysiółek a Przyglów owalnicę. Najbardziej złożony charakter ukształtowania zabudowy posiada Poniatów.

Sulejów

Osada w tym miejscu rozwinęła się w drugiej połowie XII wieku przy opactwie Cystersów ufundowanym przez Kazimierza Sprawiedliwego. Nadanie praw miasta Sulejowa nastąpiło w drugiej połowie XIII wieku, co Władysław Łokietek potwierdził w 1308 r.

Układ miejski Sulejowa

Miasto jako osada handlowa rozwijało się w oparciu o szlaki wiodące z Wielkopolski i Śląska w kierunku Rusi. W skutek zniszczeń w czasie wojen szwedzkich nastąpiło podupadanie miasta co spowodowało utratę praw miejskich w 1870 roku na blisko 60 lat.

Ponowne uzyskanie praw miasta nastąpiło dopiero w 1927 roku. Kolejny okres zniszczeń spowodowało bombardowanie niemieckie we wrześniu 1939 roku, podczas którego zginęło tysiąc jego mieszkańców.

Obecnie Sulejów wymaga przeprowadzenia kompleksowych prac rewaloryzacyjnych w obrębie układu przestrzennego oraz odnowy zabytkowych obiektów.

Miejski układ przestrzenny Sulejowa

Przyglów

Bezpośrednio z Sulejowem sąsiaduje Przyglów, wieś notowana już w średniowieczu. Obecnie duży, znany ośrodek letniskowy położony nad rzeką Luciążą, uchodzącą niegdyś do Pilicy, a dziś bezpośrednio do Zbiornika Sulejowskiego. Nad brzegami Luciąży występują liczne kompleksy leśne, wśród których wznoszą się ośrodki wczasowe oraz liczne działki rekreacyjne z charakterystycznym, najczęściej drewnianym budownictwem letniskowym. Wieś ta jest miejscem urodzenia znanej pisarki Seweryny Szmaglewskiej. Ochronie konserwatorskiej poddano owalny charakter ukształtowania zabudowy.

Zabudowa układu przestrzennego w Przygłowie

Biała

Układ ruralistyczny Białej pozostawił rzędowy charakter kształtowania zabudowy. Domy skupione są po jednej stronie drogi, druga zaś pozostaje wolna od zainwestowania. Jednakże z uwagi na postępujące procesy urbanizacji pozostawienie takiego kształtu rozplanowania układu przestrzennego wymaga podejmowania ochrony we wszystkich dokumentach planistycznych.

Biała – zabudowa rzędowa

Łęczno

Wieś Łęczno w XII w. należała do dóbr klasztoru Cystersów w Sulejowie. Zaś w XIV stuleciu przeszła w ręce klasztoru Norbertanów w pobliskim Witowie.

Obecnie zachował się rzędowy układ przestrzenny wsi.

Rzędowy układ przestrzenny w Łęcznie

Witów

Zabudowa Witowa skupiona jest po jednej stronie drogi, reprezentuje zatem rzędowy charakter. W Witowie znajduje się XII wieczne, dawne opactwo Norbertanów. Klasztor aż do początku XIX stulecia był poważnym konkurentem Cystersów w pobliskim Sulejowie. XIII-wieczny kościół obecnie pełni funkcję parafialną.

Witów

Dziś kościół zyskał nieco inny wygląd na skutek przebudowy i podwyższenia wież. Dawny klasztor pełni obecnie funkcję przykościelnej plebanii.

Nieopodal założenia klasztorowego znajduje się kapliczka z figurą Jana Nepomucena. Ciekawym obiektem w miejscowości jest również drewniany, niegdyś parafialny a dziś cmentarny kościół z 1781 r. We wnętrzu świątyni zachowały się ciekawe obrazy i rzeźby, w tym ołtarz mający charakter tryptyku. Przy drodze na cmentarz stoi kapliczka z 1651 roku wzniesiona na pamiątkę zwycięstwa pod Beresteczkiem.

Dominanta w układzie przestrzennym Witowa.

Barkowice Mokre

Barkowice swój rozkwit zawdzięczały dostarczaniu miodu do klasztoru cystersów w Podklasztorzu.

Układ rozplanowania Barkowic Mokrych

Badania archeologiczne przeprowadzone na terenie wsi przyniosły ciekawe odkrycia z pierwszego okresu osadnictwa. Potwierdzono istnienie osady obronnej pochodzącej z okresu późnego paleolitu.

W czasie II wojny światowej wieś poniosła duże ofiary, gdyż pomoc i udział w ruchu oporu spowodowały pacyfikację wioski i masowe egzekucje. Obecnie Barkowice są miejscowością letniskową o dużej presji urbanistycznej, dlatego bez należytej ochrony trudno będzie utrzymać historyczny, ulicowy charakter kształtowania zabudowy.

Winduga

Winduga jako jedyna wieś w gminie Sulejów reprezentuje układ przestrzenny zwany przysiółkiem.

Przysiółek w Windudze

Poniatów

Złożony układ ruralistyczny Poniatowa wymaga ochrony konserwatorskiej, ponieważ brak jej sprawowania może w szybkim tempie doprowadzić do chaosu w zabytkowej przestrzeni wsi.

Złożony układ przestrzenny Poniatowa

Najcenniejszym elementem dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów jest opactwo cystersów w Sulejowie - Podklasztorzu.

Klasztor Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu powstał na przełomie XII i XIII. Jest to jedyny obiekt pocysterski na terenie Łódzkiego leżący również na przebiegu Szlaku Romańskiego i Cysterskiego. Klasztor w Sulejowie jest unikatowy w skali krajowej. Cechą wyróżniającą dawne opactwo spośród innych obiektów cysterskich w Polsce jest zachowany system umocnień, które powstawały od XIV do XVI w. Początki zakonu Cystersów w Sulejowie sięgają XII w. Wówczas w 1176 r. książę Kazimierz Sprawiedliwy nadał Sulejów oraz otaczające włości klasztorowi Cystersów z Morimond. Teren, na którym ulokowano francuskich Cystersów leżał w dolinie Pilicy na szlaku handlowym. Jednocześnie było to czwarte po Jędrzejowie, Koprzywnicy i Wąchocku miejsce w Polsce, w którym osiedlili się Cystersi. W XIII w. opactwo było jednym z najzamożniejszych w kraju. Zakonnicy pomnażali swój majątek dzięki uprawnieniom gospodarczym m. in. pobieraniu dziesięciny, cła, organizacji targów, kontroli handlu, łowieniu zwierząt.

Położony w malowniczej dolinie Pilicy klasztor do czasów współczesnych nie przetrwał w całości. Jednak zachowało się jego wschodnie skrzydło, w tym zakrystia i kapitułarz, ruiny późno romańskiego, południowego i zachodniego skrzydła opactwa, wreszcie część dziś najbardziej imponująca wyglądem, ale i najnowsza, do której należą mury obronne z basztami i bramami, arsenał, budynki mieszkalne i gospodarcze.

Romański kościół klasztorny p.w. św. Tomasza Kantuaryjskiego w Sulejowie-Podklasztorzu

W obrębie murów znajduje się późnoromański kościół p.w. św. Tomasza pochodzący z pocz. XIII wieku, budynki klasztorne z najcenniejszym kapitularem, w którym obecnie znajduje się muzeum prezentujące historię opactwa. Obronność obiektu podkreśla system murów, który zachował się w bardzo dobrym stanie, wraz z wyróżniającymi się Basztą Mauretańską, Wieżą Rycerską, Wieżą Attykową, Bramą Krakowską, Bramą Muzyczną, Wieżą Opacką. Do dnia dzisiejszego obiekt użytkowany jest przez Cystersów, a częściowo został zaadaptowany na hotel oferujący powrót do przeszłości poprzez organizowanie walk rycerskich.

Na opisywanym terenie znajdują się również zabytki archeologiczne: osada z okresu wczesnego średniowiecza oraz cmentarzysko z późnego średniowiecza.

Opactwo Cystersów Sulejów-Podklasztorze

Spośród obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Sulejów na uwagę zasługują zachowane dworce kolejki wąskotorowej występujące w: Przygłowie, Sulejowie i Uszczynie. Przy czym najokazalszy jest obiekt dworca w Sulejowie. Wszystkie zachowały dość dobry stan techniczny, obecnie pełniąc funkcję mieszkalną.

Dworzec w Przygłowie

Dworzec w Sulejowie

Dworzec w Uszczyńie

Charakterystycznym elementem gminy Sulejów jest również występowanie wielu kapliczek kultu religijnego. W gminnej ewidencji zabytków zamieszczono 12 z nich. Z czego dwie figurują w rejestrze zabytków. Do najbardziej charakterystycznych należy kapliczka św. Jana Nepomucena w Witowie z 1781.

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Witowie

**Wykaz obiektów zamieszczonych
w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Sulejów**

L.p.	Miejscowość	Nazwa	Wpis do rejestru	Ulica/nr	Data	Określenie	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Barkowice Mokre	układ przestrzenny			1231 r.	ulicówka	
2.	Barkowice Mokre	Kapliczka			1937 r.		
3.	Barkowice	Kapliczka			1935 r.		
4.	Biała	układ przestrzenny			1176 r.	rzędówka	
5.	Bilska Wola	dom		23	XIX w.		
6.	Bilska Wola	chałupa		27	pocz. XX w.		
7.	Bilska Wola	kapliczka rzym. –kat.		na drodze z Dorotowa do Bilskiej Woli	pocz. XX w.		
8.	Bilska Wola	kapliczka			XX w.		
9.	Klementynów	cmentarz ewangelicki					
10.	Kłudzice	młyn			1895 r.	wodny Mantejów	
11.	Koło	kapliczka		Przy drodze Koło – Przyglów	XIX w.		
12.	Koło	dawna szkoła			XIX w.		
13.	Koło	dom nr 53			lata 30 XX w.		
14.	Koło	dom nr 92			pocz. XX w.		
15.	Łęczno	park			kon. XVIII w.		
16.	Łęczno	układ przestrzenny			1176 r.	rzędówka	
17.	Poniatów	układ przestrzenny				złożony układ przestrzenny	
18.	Przyglów	układ przestrzenny			1242 r.	owalnica	
19.	Przyglów	dworzec kolejki wąskotorowej			kon. XIX w.	PKP kolejki wąskotorowej	
20.	Sulejów	układ przestrzenny			1145 r.	miejski układ przestrzenny	
21.	Sulejów	cmentarz żydowski				żydowski II	zamknięty
22.	Sulejów	cmentarz rzym. – kat.		Cmentarna			
23.	Sulejów	kaplica cmentarna rzym- kat.	nr 189 z dnia 27.09.1967 decyzja znak KI.IV-680/505/67	Cmentarna 22	1 poł. XIX w.	Więckowskich	
24.	Sulejów	Dom		Górna 04	XX w.		
25.	Sulejów	dom		Konecka 05	I. 30-te XX w.		
26.	Sulejów	dom		Konecka 07	I. 20-te XX w.		
27.	Sulejów	dom		Konecka 46	I. 20-te XX w.		
28.	Sulejów	kapliczka		Konecka pomiędzy domami 46 -48	1940 r.		
29.	Sulejów	willa		Leśna 05	1925 r.		
30.	Sulejów	kapliczka rzym. - kat.		Milejowska 48	XIX/XX w.		
31.	Sulejów	dom		Opoczyńska 03	pocz. XX w.		

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019

1	2	3	4	5	6	7	8
32.	Sulejów	dworzec kolejki		Piotrkowska 64	pocz. XX w.		
33.	Sulejów	zespół kościelny.		Podkumędz 2	XIX/XX w.		
34.	Sulejów	plebania		Podkumędz 2	4 ćw. XIX w.		
35.	Sulejów	cmentarz rzym. - kat		Podkumędz 2		przykościelny	
36.	Sulejów	kościół parafii Rzym – kat	358 z dnia 21.08.1985 r. Znak KUV-5340/13/85	Podkumędz 2	1901-1903 r.	p. w. św. Floriana	
37.	Sulejów	kościół rzym. - kat szpitalny	Nr 190 z dnia 27.09.1967 r. decyzja znak Kl. IV-680/50/67	Podkumędz 2	1644 r.	ob. kaplica p. w. NMP zw. Ligęzków	
38.	Sulejów	Ołtarz w kościele		Podkumędz 2	początek XVIII w.		
39.	Sulejów	Figura w kościele		Podkumędz 2			
40.	Sulejów	dom		Pl. Straży 2, 3	pocz. XX w.		
41.	Sulejów	budynek straży		Pl. Straży 1	1905 r.		
42.	Sulejów – Podklasztorze	kapliczka rzym. – kat.		Jagiełły/ Grunwaldzka	ok. poł. XVIII w.	św. Jana Nepomucena	
43.	Sulejów – Podklasztorze	cmentarz rzym. - kat.		Ustronna	XIX w.		
44.	Sulejów - Podklasztorze	gorzelnia	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XVIII w.	budynek gosp. skrzydło zach.	
45.	Sulejów - Podklasztorze	zespół klasztorny	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XII-XVIII w	o.o. Cystersów	stanowisko arch. nr 6 obszar 75-55
46.	Sulejów - Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	pocz. XVI w.	bramna, tzw. Rycerska	
47.	Sulejów - Podklasztorze	plebania – ruiny	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XVIII w.	wniosek o skreślenie z rejestru	wniosek o skreślenie
48.	Sulejów - Podklasztorze	pałac	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XVI w.	Opata, ob. "trwała ruina"	
49.	Sulejów – Podklasztorze	obwód warowny	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XV/XVI w.	mur obronny	
50.	Sulejów - Podklasztorze	młyn koński	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XVIII w.	"trwała ruina"	
51.	Sulejów - Podklasztorze	park	429 z dnia 17.08.1992 r. Znak PSOZ-6400/13/92	Opacka 13	XII-XVIII w	przykościelny	
1	2	3	4	5	6	7	8

52.	Sulejów - Podklasztorze	klasztór	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	2 ćw. XIII w.	wsch. część z kapitularem	
53.	Sulejów - Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	poł. XVI w.	obronna, tzw. Attykowa	
54.	Sulejów - Podklasztorze	budynek mieszkalny ob Plebania	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	kon. XV w.	w ciągu południowym	
55.	Sulejów - Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	pocz. XVI w.	obronna, tzw. Muzyczna	
56.	Sulejów - Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XV/XVI w.	Obronna, tzw. Opacka	
57.	Sulejów - Podklasztorze	arsenał	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	XVI/XVII w.		
58.	Sulejów - Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	kon. XV w.	Obronna, tzw. Mauretańska	
59.	Sulejów - Podklasztorze	kościół kl. rzym. - kat.	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	przed 1259 r.	p. w św. Tomasz Kantuarijskiego	
60.	Sulejów - Podklasztorze	browar	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		budynek gospodarczy skrzydło wsch. I.	
61.	Sulejów - Podklasztorze	spichlerz	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		budynek gospodarczy skrzydło wsch. II.	
62.	Sulejów - Podklasztorze	stajnie i wozownie	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		budynek gospodarczy –współ. rekonstrukcja	
63.	Sulejów - Podklasztorze	wołownia	569/A z dnia 16.09.1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		bud. Współczesny pomiędzy attykową a Rycerską	
64.	Sulejów - Podklasztorze	owczarnia	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		ciąg południowy, obok Plebanii	
65.	Sulejów - Podklasztorze	chlewnia	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		od strony wsch. Mauretańskiej	
66.	Sulejów - Podklasztorze	klasztór	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		skrzydło południowe	
67.	Sulejów – Podklasztorze	klasztór	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		skrzydło zachodnie	
1	2	3	4	5	6	7	8

68.	Sulejów – Podklasztorze	rzeźnia	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13		od zachodniej strony wieży Mauretańskiej	
69.	Sulejów - Podklasztorze	cmentarz rzym.-kat.	429 z dnia 17.08.1992 r. Znak PSOZ-6400/13/92	Opacka13		przykościelny	
70.	Sulejów – Podklasztorze	wieża	569/A z dnia 16.09/1971 r. Znak Kl.Vb-680/569/71	Opacka 13	pocz. XVI w.	brama, dzwonnica tzw. Krakowska	
71.	Uszczyń	dworzec			kon. XIX w.	PKP kolejki wąskotorowej	
72.	Uszczyń	kapliczka rzym - kat.			XIX w.		
73.	Winduga	układ przestrzenny			do XII w.	przysiółek	
74.	Winduga	park			XVII-XVIII w.		
75.	Witów	kapliczka przydrożna	89 z dnia 8.04.1971 r. KL.IV 660/47/71		XVII w.	kapliczka słupowa	
76.	Witów	kapliczka przydrożna	89 z dnia 8.04.1971 r. KL.IV 660/47/71		1781 r.	figura św. J. Nepomucena	
77.	Witów	kuźnia			pocz. XX w. j		
78.	Witów	układ przestrzenny			1190 r.	rzędówka	
79.	Witów	cmentarz rzym. - kat.		Kol. Witów 32, 34	XVIII w.	przykościelny	
80.	Witów	park	327 2 z dnia 31.08.1983 r. Znak KUV-5340/44/83	Kol. Witów 32, 34	kon. XVIII w	klasztorny	
81.	Witów	zespół klasztorny		Kol. Witów 32, 34	1 poł. XVIII w.	OO Norbertanów	
82.	Witów	spichlerz	nr 360 z dnia 08.01.1986 r. znalkWJV-5340/3/86	Kol. Witów 32, 34	poł. XVIII w.	Ob. dom	
83.	Witów	kuchnia	359 z dnia 08.01.1986 r. Znak Kl.IV-5340/2/86	Kol. Witów 32, 34	poł. XVIII w.	Ob. dom	
84.	Witów	wieża obronna	195 z dnia 28-09.1967 r. Znak KMV-680/509/67	Kol. Witów 32, 34	1470 r.	bramna	
85.	Witów	kościół rzym. – kat	194 Z dnia 28.09.1967 r. Znak Kl.IV-680/510/67	Kol. Witów	2 poł. XVII w.	p.w. św Marcina	
86.	Witów	klasztor	193 Z dnia 28.09.1967 r. Znak Kl.IV-680/508/67	Kol. Witów 32, 34	1 poł. XVIII	OO Norbertanów	
1	2	3	4	5	6	7	8

87.	Witów	kościół kl. rzym. - kat.	r 192 Z dnia 28.09.1967 r. Znak Kl.IV-680/507/67	Kol. Witów 32, 34	1 poł. XVIII	p.w. św. Małgorzaty i św. Augustyna	
88.	Włodzimierzów	kapliczka		Łęczyńska 94	1931 r.		
89.	Włodzimierzów	kapliczka		Kasztanowa/Polna	1900 r.		
90.	Włodzimierzów	kapliczka		ulica Łęczyńska	1644		
91.	Wójtostwo	kapliczka		Droga Łęczno – Sulejów	1887 r.		

Wykaz stanowisk archeologicznych zamieszczonych w Gminnej ewidencji zabytków gminy Sulejów

Objaśnienia skrótów

Numer obszaru i stanowiska na obszarze

Dwie dwucyfrowe liczby przedzielone myślnikiem oznaczają numer obszaru AZP. Trzecia liczba - jedno-, dwu- lub trzycyfrowa oznacza kolejny numer stanowiska na obszarze, np. 73-54 7 oznacza stanowisko nr 7 na obszarze 73-54

Chronologia

I eb -1 (wczesny) okres epoki brązu
 I Ne -1 (wczesny) okres neolitu
 I Wśr -1 okres wczesnego średniowiecza
 II eb - II (starszy) okres epoki brązu
 II ne - II (środkowy) okres neolitu
 III eb - III (środkowy) okres epoki brązu
 III ne - III (późny) okres neolitu
 wśr - III okres wczesnego średniowiecza
 eb - IV (młodszy) okres epoki brązu
 eb - V (najmłodszy) okres epoki brązu
 eb - epoka brązu
 ek - epoka kamienia
 eż - epoka żelaza
 ha - okres halsztacki
 haD - okres halsztacki D
 la - okres lateński
 me - okres mezolitu
 ne - okres neolitu
 now - okres nowożytny
 owr - okres rzymski
 pa - paleolit

pla - późny okres lateński
 pme - późny mezolit
 por - późny okres rzymski
 ppa - późny paleolit
 pra - okres pradziejowy
 pśr - późne średniowiecze
 schn - schyłkowy neolit
 schpa - schyłkowy paleolit
 śla - środkowy okres lateński
 śr – średniowiecze
 weż - wczesna epoka żelaza
 wla - wczesny okres lateński
 wor - wczesny (starszy) okres rzymski
 wśr - okres wczesnego średniowiecza

LP	Numer obszaru i stanowiska na obszarze	Miejscowość	Chronologia	Kultura	Funkcja
1	2	3	4	5	6
1.	74-55 1	PRZYGLÓW	me	Pradziejowa	ślad os.
2.	74-55 2	PRZYGLÓW	III eb? me-ne?	Konstantynowska pradziejowa	osada osada
3.	74-55 3	PRZYGLÓW	II eb?	trzcieniecka	osada
4.	74-55 4	PRZYGLÓW MUROWANIEC	pla	przeworska	osada
5.	74-55 5	PRZYGLÓW	III eb wśr ne?	konstantynowska Pucharów lejkowatych	osada osada osada
6.	74-55 6	PRZYGLÓW	oa	Pradziejowa	ślad os.
7.	74-55 7	BARKOWICE	II eb ne ne	trzcieniecka ceramiki grzebyko- wo-dółkowej ceramiki sznurowej	osada osada osada
8.	74-55 8	BARKOWICE	IV eb ha owr wśr II eb	łużycka łużycka przeworska trzcieniecka	cm.pop. osada osada osada osada
9.	74-55 9	KALEK BOREK KOMORNIKI	pśr III wśr		osada osada
10.	74-55 10	BARKOWICE MOKRE	wśr ek owr	Pradziejowa Przeworska	osada oboz. osada
11.	74-55 11	BARKOWICE MOKRE	ne	ceramiki grzebyko- wo-dółkowej	osada
12.	74-55 12	SULEJÓW OBDZIERZ	II eb	trzcieniecka ?	osada
13.	74-55 13	SULEJÓW OBDZIERZ	owr	Przeworska	osada
14.	74-55 14	SULEJÓW OBDZIERZ	II eb IV-V eb	trzcieniecka łużycka	osada cment.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019

15.	74-55 15	SULEJÓW SIECZKA	III-V eb	łużycka	osada
16.	74-55 16	USZCZYN	pśr-now		osada
17.	74-55 17	PRZYGLÓW	la	grobów kłoszo- wych	cm.pop.
18.	77-56 65	WINDUGA	now		osada
19.	77-56 66	WINDUGA	II eb	Trzciniecka	osada
20.	73-55 3	KOŁO	now		osada
21.	73-55 4	KOŁO	II eb	trzciniecka	ślad os.
22.	73-55 5	KOŁO	now		osada
23.	74-54 11	WITÓW	owr	przeworska	ślad os.
24.	74-54 12	WITÓW	owr	przeworska	ślad os.
25.	74-54 13	ZALESICE	la	pomorska	cm.oop.
26.	74-54 17	ZALESICE -	now	polska	osada
27.	74-54 18	ZALESICE	now	polska	osada
28.	74-54 19	ZALESICE	now	polska	osada
29.	74-54 20	PONIATÓW	owr	przeworska	osada
30.	74-54 21	PONIATÓW	pśr	staropolska	osada
31.	74-54 22	PONIATÓW	wśr	prapolska	osada
32.	74-54 23	PONIATÓW	now owr wśr	przeworska, polska	osada ślad os. ślad os.
33.	74-54 24	WITÓW	now	polska	osada
34.	74-54 25	WITÓW	pśr	staropolska	osada
35.	74-54 26	ZALESICE	owr	przeworska	osada
36.	74-54 32	ZALESICE	późśr, okr. now.	staropolska, polska	ślad osadnic- twa
37.	74-54 46	USZCZYN	ork. now.	polska	osada
38.	74-54 47	WITÓW KOLONIA	ep. brąz.	łużycka	ślad osad.
39.	74-54 48	WITÓW KOLONIA	ep. kam/ ep. brąz, pla ok. now	pradzieje, przeworska, polska	ślad osad. osada
40.	74-54 49	WITÓW KOLONIA	owr., ok. now	przeworska, polska	ślad osad.
41.	74-54 50	WITÓW KOLONIA	lat., ok. now.	pomorska, polska	osada
42.	74-54 51	WITÓW KOLONIA	ork. now.	polska	ślad osad. osada
43.	74-54 52	WITÓW KOLONIA	ep. brąz. późśr, okr. now.	łużycka, staropol- ska, polska	ślad osad.
44.	74-54 54	WITÓW KOLONIA	ep. kam/ ep. brąz, ok. wpl. rzym. ok. now.	pradzieje, przeworska, polska	ślad osad. osada
45.	74-54 55	ZALESICE	późśr, okr. now.	staropolska, polska	ślad osadnic- twa, osada
46.	74-5456	ZALESICE	ok. now.	polska	ślad osadnic- twa
47.	74-54 57	WITÓW	owr	przeworska	punkt osadni- czy
48.	75-54 7	MILANOWIEC	ha/wła, la-owr?	łużycka- promorska?, prze- worska	osada ślad osadnictwa
49.	75-54 19	MILANOWIEC	owr?	przeworska?	ślad osadnic- twa
50.	75-54 22	WITÓW	now wśr		osada ślad os.
51.	75-54 23	ZALESICE KOLONIA	wśr ne	ceramiki grzebyko- wo-dółkowej	osada ślad os.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019

52.	75-55 1	WŁODZIMIERZÓW	ne	ceramiki sznurowej	osada
53.	75-55 2	SULEJÓW	wśr	bizantyjska	skarb
54.	75-55 3	SULEJÓW PODKURNĘDZ	IV eb	łużycka	cment.
55.	75-55 4	SULEJÓW PIASKI	owr	przeworska	osada
56.	75-55 5	SULEJÓW PODKURNĘDZ	wśr II eb eb	trzcieniecka łużycka	osada osada osada
57.	75-55 6	SULEJÓW PODKLASZT.	owr-owl owr IV eb ośr	przeworska łużycka	Skarb- opactwo wpisane do rejestru cm.ciał. cm.ciał. cm.szkie.
58.	75-55 7	SULEJÓW PODKLASZT.	owr	przeworska	osada
59.	75-55 8	SULEJÓW PIASKI	ha-wła II eb	pomorska trzcieniecka	cm.ciał. ślad. os
60.	75-55 9	SULEJÓW PIASKI	eb	łużycka	osada
61.	75-55 10	SULEJÓW PIASKI	haD	pomorska	osada
62.	75-55 11	SULEJÓW PIASKI	ha wśr	łużycka	osada osada
63.	75-55 12	SULEJÓW PODKLASZT.	wśr owr	przeworska	osada osada
64.	75-55 13	KŁUDZICE	wśr ek	pradziejowa	osada oboz.
65.	75-55 14	KŁUDZICE	ek owr	pradziejowa przeworska	oboz. osada
66.	75-55 15	KALEK	wśr-pśr ne eb owr	Pradziejowa ceramiki grzebyko- wo-dółkowej trzcieniecka przeworska	ślad os. oboz. ślad os. ślad os. ślad os.
67.	75-55 16	NOWE KŁUDZICE	ek	pradziejowa	oboz.
68.	75-55 17	NOWE KŁUDZICE	ek	Pradziejowa	oboz.
69.	75-55 18	WŁODZIMIERZÓW	ne	ceramiki grzebyko- wo-dółkowej	oboz.
70.	75-55 19	SULEJÓW	wśr		osada
71.	75-55 20	ŁĘCZNO	ek	Pradziejowa	oboz.
72.	75-55 21	KALEK	la	grobow kloszo- wych	cm.pop.
73.	75-55 22	SULEJÓW PIASKI	III eb	łużycka	cment.
74.	75-55 23	SULEJÓW PIASKI	III eb	łużycka	osada
75.	75-54 5	ZALESICE KOLONIA	wła	pomorska	cm.ciał.
76.	75-56 4	SULEJÓW	Da	pradziejowa	ślad os.
77.	75-56 5	SULEJÓW	now		osada
78.	75-56 10	SULEJÓW PODKLASZT.	ek now	pradziejowa	ślad os. osada
79.	75-56 11	SULEJÓW PODKLASZT.	now		osada
80.	75-56 12	SULEJÓW PODKLASZT.	eb	łużycka	osada
81.	75-56 14	SULEJÓW PIASKI	owr	przeworska	osada
82.	75-56 22	SULEJÓW	now		ślad os.
83.	75-56 23	SULEJÓW	I eb	Pradziejowa	osada
84.	75-56 24	SULEJÓW	I eb	pradziejowa	osada
85.	5-56 33	SULEJÓW	owr	przeworska	osada
86.	75-56 34	SULEJÓW	la		osada
87.	75-56 35	SULEJÓW	owr	przeworska	osada
88.	75-56 36	SULEJÓW	eb	pradziejowa	osada

89.	75-56 37	SULEJÓW PODKLASZTORZE	III eb	łużycka	ślad os.
90.	76-55 1	ŁĘCZNO	ne	pucharów lejkwatych?	ślad os.
91.	76-55 2	ŁĘCZNO	II eb me	trzcieniecka pradziejowa	osada oboz.
92.	76-55 3	ŁĘCZNO	now		skarb
93.	76-55 4	ŁĘCZNO	now wśr-pśr		osada osada
94.	76-55 5	ŁĘCZNO PARCELA	now		osada
95.	76-55 6	ŁĘCZNO PASTWISKA	I wśr? pśr now		ślad os. ślad os. osada
96.	76-55 7	ŁĘCZNO	me-ne? pśr now	Pradziejowa	ślad os. ślad os. osada
97.	76-55 8	ŁĘCZNO	pśr now		ślad os. osada
98.	76-55 9	ŁĘCZNO SERWITUT	pśr-now		osada
99.	76-55 10	ŁĘCZNO	pśr now		ślad os. osada
100.	76-55 11	ŁĘCZNO	ek	pradziejowa	ślad os.
101.	76-55 12	PODLUBIEŃ	pśr now		ślad os. osada
102.	76-55 13	PODLUBIEŃ	me-ne?	pradziejowa	ślad os.
103.	76-55 14	KRZEWINY	ek now	Pradziejowa	ślad os. osada
104.	76-55 15	KRZEWINY	?	pradziejowa	ślad os.
105.	76-55 16	KRZEWINY	pśr		ślad os.
106.	76-55 17	KRZEWINY	ne-eb?	Pradziejowa	ślad os.
107.	76-55 18	BIAŁA	now ?	Pradziejowa	osada ślad os.
108.	76-55 19	DOROTÓW	now		osada
109.	76-55 20	PIOTRÓW	me-ne?	ceramiki grzebyko- wo-dółkowej pu- charów lejkwatych ?	oboz.
110.	76-55 21	PIOTRÓW	pme	Komornicka ?	oboz.
111.	76-56 14	KURNĘDZ	I eb? now	Pradziejowa	ślad os. osada
112.	76-56 15	KURNĘDZ	la-owr?	Przeworska	ślad os.
113.	76-56 16	BIAŁA	now		osada
114.	76-56 17	BIAŁA	eknow	Pradziejowa	ślad os. osada
115.	76-56 18	KURNĘDZ	ne	pradziejowa	ślad os.
116.	76-56 21	KURNĘDZ	III eb	łużycka	ślad os.
117.	77-55 3	BILSKA WOLA KĄTY	ek	pradziejowa	ślad os.
118.	77-55 4	SALKOWSZCZYŻNA	II eb eb-ha me pla-owr	trzcieniecka łużycka Komornicka Przeworska	osada osada osada osada
119.	77-56 23	WINDUGA	II eb	trzcieniecka	ment.?
120.	77-56 24	WINDUGA	pa II-III eb	pradziejowa trzcieniecka	osada osada
121.	77-56 25	WINDUGA	pa	Pradziejowa	prac.krz.

Dziedzictwo kultury niematerialnej.

Oprócz cennych zabytków materialnych gminy Sulejów na uwagę zasługują również wartości niematerialne, czyli tożsamość regionalna w postaci zespołów ludowych, twórców, rzemiosła czy produktów regionalnych. Utożsamianie mieszkańców z kulturą regionu silnie podnoszą organizowane imprezy kulturowo - folklorystyczne. Takie jak: Majówka, Noc Świętojańska, Dni Sulejowa, Koncerty w kościołach i Klasztorze Cystersów, Średnio-wieczna Biesiada Rodzinna na Podklasztorzu, Udziały twórców w Jarmarku Wojewódzkim w Łodzi, Dożynki powiatowo-gminne.

Realizowane imprezy finansowane są z różnych źródeł m. in. „Festyn Rodzinny na Podklasztorzu” odbywający się 14 - 16 sierpnia 2009 był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VII. Promocja integracji społecznej, Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji. Natomiast projekt „Gminne Święto Plonów - Dożynki w Gminie Sulejów 2010”, dofinansowany został ze środków Unii Europejskiej w ramach Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007- 2013.

Wśród wartości niematerialnych dziedzictwa omawianego obszaru należy również podkreślić przekazywanie legend związanych z opactwem Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu. W historycznych przekazach głoszą cztery legendy o: dobrej wodzie, powstaniu kościoła, ukrytych skarbach i pająku trucicielu. Wszystkie z nich stały się symbolami regionu i powinny być przekazywane kolejnym pokoleniom.

Symbole Gminy Sulejów

Herb Sulejowa przedstawia w białej tarczy herbowej typu hiszpańskiego czerwony mur miejski z trzema blankowymi wieżami i otwartą bramą. W prześwicie bramy czarna sylwetka strażnika z halabardą. Środkowa baszta jest najwyższa, dwie boczne, niższe – jednakowej wysokości.

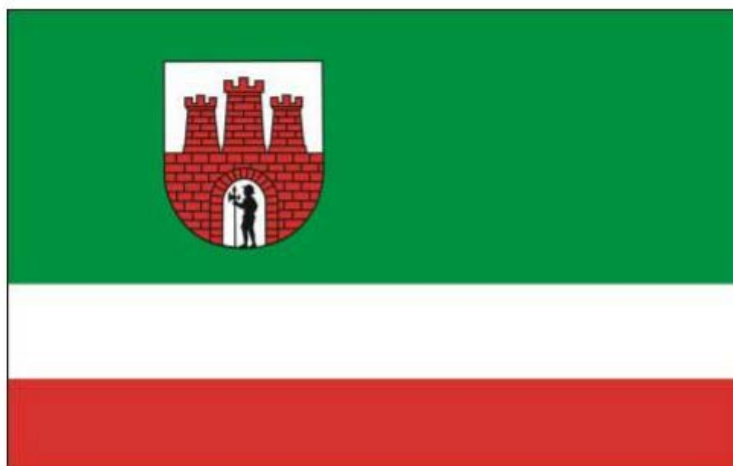
Regulamin używania herbu Sulejowa

Herb Sulejowa w symboliczny sposób informuje o terytorium, mieszkańcach oraz władzach samorządowych gminy. Z tego powodu należy dołożyć wszelkich starań aby jego prezentacje były staranne, estetyczne i godne. 1. Herb Sulejowa – obok flagi – jest najważniejszym zewnętrznym znakiem rozpoznawczo-własnościowym gminy i symbolem lokalnej społeczności. 2. Herb – jako znak rozpoznawczo-własnościowy – umieszczany jest w pomieszczeniach Urzędu Miejskiego oraz na budynkach należących do samorządowych władz Gminy Sulejów. Prawo do wykorzystywania herbu przysługuje Burmistrzowi Sulejowa oraz podległym mu instytucjom. 3. Herb – jako znak rozpoznawczo-własnościowy – umieszczany jest z okazji publicznych uroczystości gminnych w miejscu ich odbywania. 4. Herb – jako znak rozpoznawczy – umieszczany jest w innych miejscach za zgodą Burmistrza Sulejowa.

Herb – jako znak rozpoznawczo-własnościowy – umieszczany jest na pieczęciach herbowych, emblematach, insygniach i innych symbolach władz samorządowych Gminy. 5. Herb – jako znak rozpoznawczy – umieszczany jest na fladze Sulejowa. 6. Herb – jako znak rozpoznawczo-własnościowy – umieszczany jest na drukach urzędowych Burmistrza Sulejowa i Przewodniczącego Rady Miejskiej w Sulejowie. 7. Herb – jako znak rozpoznawczy – może być wykorzystywany w akcjach promocyjnych przez agendy Gminy, działające z upoważnienia Burmistrza. 8. Użycie herbu przez instytucje działające poza strukturami Gminy Sulejów, także przez organizacje społeczne – zwłaszcza w celach handlowych i reklamowych – może nastąpić tylko za zgodą Burmistrza Sulejowa.

Flaga Sulejowa przedstawia trzy pasy poziome: pas zielony w $\frac{3}{5}$ szerokości płata od góry, pas biały $\frac{1}{5}$ szerokości płata w środku i pas czerwony $\frac{1}{5}$ płata od dołu. Na pasie zielonym w odległości $\frac{1}{3}$ długości płata flagi od lewego brzegu umieszczony jest herb Sulejowa. Proporcje flagi wynoszą 5 (wysokość) : 8 (szerokość).

Flaga Sulejowa w symboliczny sposób informuje o terytorium, mieszkańcach oraz władzach samorządowych miasta i gminy. Z tego powodu należy dołożyć wszelkich starań aby jej prezentacje były staranne, estetyczne i godne. Regulamin używania flagi Sulejowa

1. Flaga urzędowa Sulejowa jest zewnętrznym znakiem rozpoznawczym lokalnej wspólnoty terytorialnej. Jest ona – obok herbu – najważniejszym symbolem lokalnej społeczności.
2. Flagę urzędową Sulejowa podnosi się z okazji uroczystości, świąt państwowych i rocznic gminnych na budynkach lub przed budynkami stanowiącymi siedzibę samorządowych władz miejskich i gminnych oraz jednostek organizacyjnych oraz w miejscach publicznych, wskazanych przez władze.
3. Flagę urzędową w dni powszednie podnosi się na budynkach władz gminnych oraz siedzibach instytucji gminnych.
4. Flaga urzędowa współtworzy wystrój symboliczny sali obrad Rady Miejskiej oraz gabinetów Burmistrza Sulejowa i Przewodniczącego Rady Miejskiej.
5. Flaga urzędowa może pozostawać na maszcie od świtu do zmroku. Jeśli pozostaje dłużej, musi być dobrze oświetlona.
6. Flaga nie może dotykać podłoża.
7. W dniach żałoby ogłoszonej przez władze państwowe lub lokalne należy: a) rano podnieść flagę na szczyt masztu, a następnie opuścić ją do połowy wysokości masztu, b) wieczorem podnieść flagę do szczytu masztu, a następnie powoli opuścić ją w dół, c) jeśli flaga umieszczona jest na maszcie skośnym należy przewiązać ją czarną wstęgą

Legendy związane z Gminą Sulejów

Legenda o powstaniu kościoła

W miejscu obecnego usytuowania Zespołu klasztornego opactwa Ojców Opatów Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu dawniej szumiąca dzika puszcza, do której nikt nie śmiał zaglądać. Jednak niespodzianie sam książę Kazimierz Sprawiedliwy zawitał do owej puszczy na łowy.

W trakcie polowania książę zauważył dorodnego jelenia, którego zamierzał upolować. Jeleń oddalił się jednak nagle skrywając się za powalonym dębem. Wówczas zebrano się na burzę i pociemniało. Bezradny wobec żywiołu Książę wraz ze swoim koniem znalazł schronienie pod drzewem rozmyślając jak odnaleźć drogę powrotną. Nagle rozbłysło światło i poprzez grzmoty Książę usłyszał przesłanie: „Kazimierzu, zbuduj w tym miejscu świątynię, a dożyjesz późnej starości”. Władca ukląkł na ziemi i przyrzekł wykonać zadanie. Gdy powstał, znowu rozbłysło światło i po jego obu stronach pojawiło się dwanaście ogromnych lwów. Przerażony Książę usłyszał wtedy: „Nie lękaj się. Promień na niebie i lwy - stróże wskażą ci drogę”. Władca posłusznie poszedł, a chcąc móc tu wrócić, zaznaczał drogę łamanymi gałęziami. Gdy ucichła burza i w puszczy pojaśniało, książę usłyszał głos szukających go kompanów. Opowiedział im swoją przygodę i następnego dnia w cudownym miejscu rozpoczął prace nad budową kościoła. Książę Kazimierz wybudował kościół klasztorny i umieścił w nim dwanaście wyrzeźbionych w drzewie lwów.

Legenda o ukrytych skarbach

Od pewnego czasu krążyły słuchy o zbliżającym się pochodzie Tatarów. Ojcowie opaci z klasztoru postanowili ukryć w lochach zgromadzone skarby, aby nie zagrabił ich nieprzyjaciel. Sprowadzono zatem bednarza, któremu kazano zaprzysiąc tajemnicę i zaprowadzono go z zawiązanymi oczami długimi, krętymi korytarzami do izby głęboko pod ziemią, gdzie żaden dźwięk nie dochodził. Wówczas zdjęto mu chustę i ujrzał on przy świetle pochodni siedem dębowych beczek wypełnionych kosztownościami. Dorobił do beczek wieka i wzmocnił obręcze. Po wykonanej pracy został w taki sam sposób wyprowadzony z lochów. Następnego nocy wdarli się do klasztoru Tatarzy. Zakonnicy nie chcieli wydać tajemnicy skarbów i wszyscy poginęli z rąk wroga. Jeden z braci na mękach wskazał bednarza. Ale i ten nie wyjawiał tajemnicy i został żywcem zamurowany. A skarby dotąd ukryte są w tajemniczych lochach pod Pilicą.

Legenda o dobrej wodzie

W dolinie otoczonej wzgórzami nieopodal Zespołu klasztorowego opactwa Ojców Opatów Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu wypływa niewielkie źródło, o właściwościach leczniczych. Kiedy Tatarzy podczas najazdu spalili klasztor, przerażona ludność z podgrodzia uciekła w otaczające lasy. Jeźdźcy tatarscy w celu zagłady konno podążyli za nimi. Wydawało się, że nic nie powstrzyma nieprzyjaciela. Jednak nagle rozpętała się ulewa zasłaniając ukrytą w lasach ludność. Wówczas również gwałtownie wezbrała woda źródła uderzając na wroga potężną falą, powodując zatonięcia Tatarów. Od tego momentu źródłana woda stała się „dobrą wodą” a okoliczni mieszkańcy wierzą w jej leczniczą moc przemywając nią oczy podczas choroby oczekując uzdro-

wienia. Do czasów I wojny światowej, w Wielki Poniedziałek w kierunku źródelka podążała procesja dziękczynna za cudowne ocalenie.

Legenda o pająku trucicielu

Pewnego wieczoru ojcowie opaci siedzieli w refektarzu, słuchali Pisma Świętego, a potem udali się na wieczerzę. Nagle najstarszy z zakonników pobladł i osunął się z jękiem na kamienną posadzkę. Lekarz klasztorny nic już nie mógł zaradzić i chory mnich umarł w męczarniach. Zaczęto badać przyczynę wypadku, który zdarzył się nie po raz pierwszy, i to zawsze zakonnikowi siedzącemu w tym miejscu. Po długich obserwacjach znaleziono przyczynę: olbrzymi pająk, ukryty w szczelinie drewnianej belki, zsuwał się w mroku na jadło i zatruchiwał posiłek swojej ofiary.

Obecnie na krajowej liście produktów regionalnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi spośród 62 produktów z terenu województwa łódzkiego nie figuruje żaden produkt z terenu gminy Sulejów mimo, że bułki opackie wypiekane przez lokalną piekarnię traktowane są jako tradycyjny produkt lokalny.

Bilans walorów dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy Sulejów.

Mocne strony

- bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - przekazywanie wielu legend,
- atrakcyjny krajobraz kulturowy,
- zabytki wysokiej rangi – Opactwo Cystersów w Sulejowie uznane za pomnik historii i Norbertanów w Witowie,
- występowanie szlaków kulturowych – cysterskiego i romańskiego,
- występowanie wielu cennych kapliczek, w tym charakterystycznej Św. Jana Nepomucena,
- duża liczba obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- bogata gama imprez o charakterze kulturowym,
- występowanie zachowanych zabytkowych układów przestrzennych,
- bogate tradycje związane z wydobywaniem wapieni,
- zachowane ślady wielokulturowości gminy,
- tradycje kulinarne,

- tworzone symbole regionu np. unikatowego produktu – wizerunku tożsamości gminy Sulejów.

Słabe strony

- zniszczenie zabytków po przemyśle wapienniczym - wapienników i układu kolejki wąskotorowej,
- brak rewaloryzacji cmentarzy innych wyznań,
- brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych,
- brak publicznie dostępnej zintegrowanej informacji o obiektach zabytkowych gminy,
- brak oferty edukacji regionalnej.

Szanse

- rewitalizacja historycznej tkanki Sulejowa,
- promocja pomnika historii Opactwa w Sulejowie-Podklasztorzu,
- utworzenie parku kulturowego Sulejów – Podklasztorze,
- ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne w Sulejowie Podklasztorzu i Witowie z uwzględnieniem lokalnych kapliczek,
- zachowanie obiektów po przemyśle wapienniczym,
- współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy zabytków na Szlaku Cysterskim i Romańskim,
- podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez budowę osad, skansenów, kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym,
- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych.

Zagrożenia

- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,

- brak miejscowych planów skutkujący brakiem ustalenia ochrony prawnej dla stref historycznych
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Obszar gminy Sulejów w zakresie walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada bardzo duży potencjał. Ma to związek z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią, istnieniem wielu cennych obiektów reprezentujących poszczególne style architektoniczne od romańskiego począwszy. Istnienie historycznych szlaków kulturowych nadal stanowi silny potencjał terenu. Drogi pielgrzymkowe w kierunku Częstochowy powodują możliwość rozwoju turystyki pielgrzymkowej.

Wśród słabych stron gminy zwraca uwagę zniszczenie obiektów zabytkowych związanych z przemysłem wapienniczym. Wapienniki „Jan” i „Wiktor” stanowiące ważny element w krajobrazie kulturowym gminy popadają w ruinę, ich stan techniczny wyeliminował obiekty z zamieszczenia w gminnej ewidencji zabytków. Jeśli nie zostaną podjęte działania w celu ratowania obiektów nieodwracalnie znikną one z krajobrazu, tak jak stało się z linią kolejki wąskotorowej, po której pozostały tylko budynki stacyjne.

piec „Wiktor”

piec „Jan”

Założenia programu opieki nad zabytkami dla Gminy Sulejów

W wyniku przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że Gmina Sulejów posiada bogate walory dziedzictwa kulturowego o znaczącej randze, które należy chronić, odpowiednio wykorzystywać, udostępniać społeczeństwu i promować. Biorąc pod uwagę wymogi płynące z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku z późn. zmianami i uwzględniając zbilansowane zasoby wartości należy stwierdzić, iż Gminy program opieki nad zabytkami dla Gminy Sulejów musi uwzględniać:

- **ochronę walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru Gminy Sulejów**

W tym celu należy prowadzić działania zmierzające przede wszystkim do :

- rewitalizacji historycznych układów przestrzennych z jednoczesnym ich wykorzystaniem jako przestrzeń publiczną stanowiącą serce miejscowości przyjazną mieszkańcom,
- rewaloryzacji cennych zespołów sakralnych - klasztornych, zespołów dworsko – parkowych oraz zabytków przemysłowych,
- zachowania bogatego dziedzictwa kulturowego,
- adaptacji obiektów i obszarów zabytkowych na cele edukacyjne, kulturalne i społeczne,
- tworzenia nowych atrakcji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Sulejów,
- wzrostu identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu i uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych prowadzących do kreowania piotrkowskiego podregionu kulturowego,
- poprawy społecznej akceptacji do konieczności ochrony zabytków i dziedzictwa,

- **promocję zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Sulejów**

W tym celu należy podjąć działania prowadzące do upowszechniania wyjątkowego dziedzictwa kulturowego Gminy Sulejów poprzez:

- promocję istniejącego pomnika historii,
- edukację regionalną mieszkańców,
- wydawnictwa i programy edukacyjne,
- digitalizację walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego,
- kontynuację opracowywania wirtualnej panoramy zabytków,
- organizację imprez o charakterze kulturowym,

Najważniejsze aspekty ochrony wartości kulturowych gminy Sulejów

Gmina Sulejów dysponuje niezwykle cennym dziedzictwem kulturowym w tym nieprzeciętnymi walorami krajobrazowymi co predysponuje do aktywizacji mieszkańców w sferze zachowania zabytków. Realizacja takiego zamierzenia wymaga podejmowania przez samorząd Gminy Sulejów działań w następujących zakresach strategicznych:

- **Zachowanie tożsamości regionalnej**
  - kształtowanie lokalnej dumy,
  - kreowanie lokalnych produktów regionalnych,
  - integracja kulturalna mieszkańców,
  - edukacja mieszkańców o bogactwie lokalnego dziedzictwa,
- **Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego gminy powinno być prowadzona poprzez:**
  - rewitalizację i rewaloryzację obszarów,
  - ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego,
  - promocję obiektów o wysokiej randze – pomnika historii - Opactwa Cystersów w Sulejowie Podklasztorzu,
  - kształtowanie wizerunku Gminy Sulejów, jako obszaru o unikatowym dziedzictwie kulturowym,
  - wspieranie posiadaczy obiektów zabytkowych w działaniach mających na celu poprawę stanu obiektów z ich wykorzystaniem na cele kulturalne, edukacyjne i społeczne,

- kreowanie produktów turystyki kulturowej.

Wszelkie przewidywane działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego należy rozpatrywać w następujących ujęciach:

- **Studia badawcze** - wspieranie przeprowadzania prac studialnych w celu poprawy stanu obiektów i obszarów zabytkowych,
- **Digitalizacja zasobów i walorów** - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego gminy,
- **Ochrona i zachowanie obiektów i obszarów zabytkowych** – przygotowanie dokumentacji i przeprowadzenie prac w zakresie rewitalizacji układów urbanistycznego Sulejowa, prowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji założeń zieleni, przeprowadzenie prac obiektów zabytkowych z adaptacją na cele turystyczne, kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- **Edukacja**– regionalna mieszkańców poprzez organizację rekonstrukcji wydarzeń historycznych, imprez kulturowych, upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie regionu w lokalnych mediach, cykliczne artykuły, organizowanie wystaw, programy edukacji regionalnej w szkołach,
- **Aktywizacja** - pobudzanie aktywności mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa poprzez organizację konkursu na najciekawsze zdjęcie krajobrazu kulturowego gminy, najlepiej zachowany obiekt lub obszar zabytkowy, włączenie organizacji społecznych i Lokalnych Grup Działania do wspólnych starań prowadzących do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego,
- **Kreowanie rozwoju turystyki kulturowej**- wykorzystanie walorów dziedzictwa sakralnego i przemysłowego dla rozwoju produktów turystycznych,
- **Digitalizacja zasobów i walorów kulturowych** - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego gminy,
- **Promocja** - wzrost aktywności w zakresie promocji i popularyzacji walorów kulturowych, wydanie folderów z informacją o zabytkach regionu, upowszechnianie regionalnych produktów, kreowanie pamiątek z wizerunkiem gminy,
- **Współpraca** z samorządem województwa, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i gminami sąsiednimi w zakresie ochrony i zachowania obiektów i obszarów zabytkowych oraz tożsamości regionalnej.

CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA

Cel strategiczny

Unikatowe wartości i walory dziedzictwa kulturowego Gminy Sulejów powodem chwały i podstawą rozkwitu terenu

Cel operacyjny

Kreowanie wartości regionalnych

Zasoby unikatowego dziedzictwa kulturowego w dobie gospodarki rynkowej posiadają nie tylko wartość historyczną, ale także wymierną wartość ekonomiczną, decydującą o potencjale rozwojowym Gminy Sulejów. Tak więc zamierzone gospodarowanie tymi zasobami i ich skuteczne eksploatowanie w połączeniu z promocją może przyczynić się do rozkwitu gminy.

Dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne w dużej mierze kształtuje świadomość oraz współczesną kulturę. Dlatego też należy je zachować, chronić i pielęgnować ze szczególnym uwzględnieniem elementów decydujących o tożsamości i specyfice lokalnego dziedzictwa.

Działanie 1

Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego

W celu utrwalenia cennego dziedzictwa kulturowego Gminy Sulejów powinny zostać stworzone odpowiednie warunki i trybu postępowania wspierające rewitalizację, rewaloryzację i remonty obszarów i obiektów zabytkowych. Należy podjąć wszelkie działania w celu pozyskania funduszy ze środków zewnętrznych.

Zadania

- **Rewitalizacja historycznej tkanki Sulejowa**

Należy podjąć wszelkie działania w celu odnowy historycznego układu urbanistycznego Sulejowa z uwzględnieniem zachowania wglądów i powiązań widokowych. Prace należy przeprowadzić kompleksowo z uwzględnieniem elementów społecznych procesu rewitalizacji. Nowopowstała przestrzeń publiczna powinna być udostępniona lokalnej społeczności i wykorzystywana na funkcje kulturalne, turystyczne i społeczne.

Przewidywane działania rewitalizacyjne obejmują dwa rynki skupione na prawym i lewym brzegu Pilicy. Rewitalizacja dotyczyła będzie zespołu działań przestrzennych w obrębie układu urbanistycznego, działań rewaloryzacyjnych i remontowych mających na celu funkcjonalne przekształcenie przestrzeni publicznych służących integracji mieszkańców. Rewitalizacja polegała będzie na rewaloryzacji nawierzchni placów, które staną się miejscem spotkań i wydarzeń kulturalnych. Zrewitalizowana przestrzeń historyczna Sulejowa będzie skupiała nowe funkcje przyciągające mieszkańców i przyjezdnych turystów.

Plac Straży i zieleń przy placu 2005 r.

Zieleń przy Placu Straży pora letnia.

Plac Straży 2012 r.

Plac Straży 2016 r.

Koncepcja rewaloryzacji Placu Straży.

Koncepcja rewaloryzacji Placu Straży obejmująca m.in. podziemne bunkry zlokalizowane obecnie pod schodami.

Obszar centrum 2012 r.

Zmiany obecne lato- zima

Zieleń latem i zimą

Obszar w obrębie Placu Straży latem i zimą

Obszar przeznaczony do rewitalizacji

Tworzone zielone przestrzenie

Rewitalizacja historycznej przestrzeni Sulejowa zgodnie z procesem działań rewitalizacyjnych będzie powiązane ze zmianami funkcjonalnymi, poszerzeniem zakresu usług dla społeczności lokalne. Zakładany przez Gminę Sulejów projekt realizacji działań rewitalizacyjnych przewiduje przebudowę Placu Straży, modernizację terenu i zmianę funkcji obiektu po przedszkolu zlokalizowanego przy ul. Szkolnej i modernizację ul. Rynek.

Przewiduje się również utworzenie żłobka i nowych usługi publicznych przyjaznych mieszkańcom.

Zakładane działania zmierzają do utworzenia nowego salonu miasta, integrującego społeczność lokalną.

Bardzo istotnym jest fakt opracowania koncepcji rewitalizacji Sulejowa przez młodych zaangażowanych architektów wywodzących się z Sulejowa, podlegający ocenie mieszkańców.

Przewidywane działania ujęte w koncepcji rewitalizacji staną się podstawą opracowania Gminnego programu rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji z 2016 r., który zostanie wykonany już przez Urząd Miejski w Sulejowie.

Obszar przeznaczony do rewitalizacji

Obszar Placu Straży przewidziany do rewitalizacji

Koncepcja przebudowy Obszar Placu Straży

Rewitalizacja Placu Straży stanowi najważniejsze zadanie ze względu na centralne położenie.

Planowane działania będą realizowane bez względu na wysokość pozyskanych środków zewnętrznych.

Przy ul. Szkolnej w obszarze byłego przedszkola nie zakłada się budowy obiektów architektonicznych. Na tym terenie przewiduje się założenie zieleni parkowej z placem dla najmłodszych mieszkańców. Projekt docelowo zakłada możliwość realizacji planowanego Centrum Kultury "Romanika:

Propozycja alternatywna z przykładowym budynkiem np. domem weselnym

Koncepcja rewaloryzacji ul. Rynek opiera się o możliwość rozbudowy biblioteki w celu poszerzenia oferty kulturalnej, w oparciu o możliwości pozyskana środków zewnętrznych.

Obszar wymagający rewitalizacji

Gmina Sulejów zakłada możliwość wybudowania kładki pieszo-rowerowej zrealizowanej w przypadku pozyskanie środków zewnętrznych.

Koncepcja budowy kładki

Sulejów – obszar wymagający rewitalizacji

Koncepcja budowy kładki integrującej prawo i lewobrzeżną stronę Sulejowa

Rzeka Pilica w Sulejowie

Widok na kościół

Widok z nad Pilicy na Sulejów

Docelowe zagospodarowanie – brak zgody RZGW

Opracowana koncepcja Rewitalizacji Sulejowa wraz z Program Rewitalizacji stanowią podstawę ubiegania się o środki finansowe z RPO WŁ na lata 2014-2020.

Obszar wymagający rewitalizacji

Obszar wymagający rewitalizacji

Obszar wymagający rewitalizacji

Obszar wymagający rewitalizacji obecnie

Zabudowa pierzejowa

Obszar Sulejowa wymagający rewitalizacji

Obszar wymagający rewaloryzacji

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

 Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

Oś VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu

Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

- **Poddziałanie VI.1.2** Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej

Działanie VI.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

- **Poddziałanie VI.3.2** Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

 Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

Działanie 5. Ochrona zabytków archeologicznych

 Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowanie wkładu własnego

 Narodowy Instytut Dziedzictwa

Konkurs Zabytek zadbany

 Narodowe Centrum Nauki

Finansowanie i upowszechnianie badań

- **Rewitalizacja historycznych układów ruralistycznych**

Należ podjąć działania w celu odnowy ośrodków wiejskich posiadających struktury zabytkowych układów przestrzennych. Aplikowane zostały środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej pozwalające uzyskać dotacje z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Witów przestrzeń ruralistyczna wymagająca rewaloryzacji

Witów przestrzeń wymagająca rewaloryzacji

Barkowice układ ruralistyczny wymagający rewitalizacji

Barkowice Mokre przestrzeń wymagająca rewitalizacji

Kolo

Kolo

Koło

Przyglów

Przyglów

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury
    - Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajo-
brazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej
    - Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej

Zgodnie z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich mieszkańcy terenów wsi w przeciwieństwie do mieszkających w miastach, mają gorszy dostęp do usług kultury z uwagi, iż infrastruktura kultury na obszarach założeń ruralistycznych jest niedoinwestowana.

Wsparcie obejmuje:

- budowę, modernizację lub wyposażanie budynków pełniących funkcje kulturalne, w tym świetlic i domów kultury;
- kształtowanie przestrzeni publicznej zgodnie z wymaganiami ładu przestrzennego.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty budowy, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty związane z kształtowaniem przestrzeni;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Beneficjenci:

- gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest j.s.t. - w przypadku budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne;
- gmina - w przypadku kształtowania przestrzeni publicznej.

Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

W obrębie obszarów wiejskich występują układy ruralistyczne, zespoły pałacowo-parkowo - folwarczne, obszary i obiekty zabytkowe, ulegające degradacji. Realizacja inwestycji z zakresu ochrony zabytków i budownictwa tradycyjnego ma przyczynić się do zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich.

W ramach poddziałania mogą być wspierane następujące typy inwestycji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa z przeznaczeniem na cele publiczne.

Beneficjentami mogą być:

- gminy;

- instytucje kultury, których organizatorem jest JST.

Podziałania:

- „Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej”
- „Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury” –

LEADER

Możliwe jest uzyskanie dotacji na dofinansowanie działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i kultywowaniem dziedzictwa w ramach działania LEADER utworzonego w celu zwiększenia rozwoju lokalnego, kierowanego przez rodzimą społeczność. Dotowany może być m.in. rozwój działalności pozarolniczej, produktów lokalnych; rodzimego dziedzictwa; turystyki kulturowej i rekreacyjnej ogólnodostępnej i niekomercyjnej.

- **Promocja pomnika historii Opactwa Cystersów w Sulejowie Podklasztorzu**

Uznanie obszaru Opactwa Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu za pomnik historii znacznie wzmocniło prestiż cennego zabytku tworząc jednocześnie większe szanse pozyskania środków finansowych na rewitalizację, rewaloryzację i remonty. Wszystkie wnioski składane o dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych są wysoko punktowane za miano pomnika historii.

Dotychczas w województwie łódzkim za pomniki historii uznano trzy obszary: Opactwo Cystersów w Sulejowie Podklasztorzu, Bazylikę katedralną w Łowiczu i krajobraz przemysłowy Łodzi.

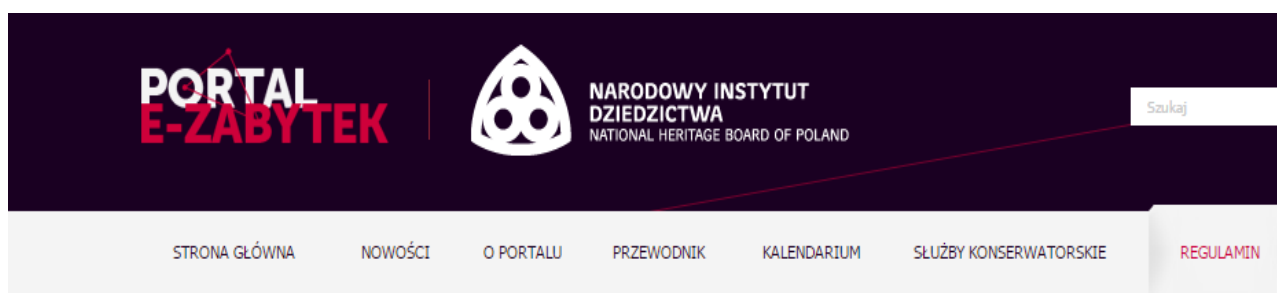

Obszar pomnika
historii

Uznając za pomnik historii najcenniejszy obiekt z terenu Gminy Sulejów- zespół opactwa cystersów w Sulejowie Podklasztorzu (Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej poz. 1242 z dnia 22 października 2012 r.) znacznie podniesiono prestiż obszaru.

Celem ochrony powołanego pomnika historii jest zachowanie, ze względu na wartości artystyczne, materialne i niematerialne, zespołu opactwa cysterskiego będącego przykładem warownego założenia klasztornego, odznaczającego się wyjątkową autentycznością substancji zabytkowej oraz powiązań z otaczającym krajobrazem.

Portal e-zabytek > Zabytek

Informacja o zabytku

Sulejów - zespół opactwa cystersów

OGÓLNE INFORMACJE

Typ zabytku:

kościół, budownictwo obronne, klasztor

Chronologia:

XIII - XVIII w.

Forma ochrony:

pomnik historii

Lokalizacja:

Opactwo Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu – obszar uznany za pomnik historii

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

 Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

Oś VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu

Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

– **Poddziałanie VI.1.2** Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej

 Program Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Program Dziedzictwo kulturowe

- Priorytet 2 Wspieranie działań muzealnych

 Programy Wspólnotowe

Program Kreatywna Europa 2014-2020

Program Europa dla obywateli

- **utworzenie parku kulturowego Sulejów – Podklasztorze**

Obszar Sulejowa i Sulejowa - Podklasztorze proponuje się uznać za park kulturowy na mocy podjęcia uchwały Rady Gminy Sulejów. Zatem decyzję o utworzeniu parku podejmuje Rada Gminy. Wprowadzenie tej formy ochrony zabytków podnosi prestiż obszaru i powoduje większe możliwości pozyskania środków finansowych, ponieważ przyznawana punktacja przy ocenie wniosków jest zwiększana dla parków kulturowych. Gmina Sulejów tworząc park kulturowy zyskuje mocną kartę przetargową w ubieganiu się o fundusze na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszaru objętego granicami parku.

Dotychczas w województwie łódzki utworzono cztery parki kulturowe. Są to: Miasto Tkaczy w Zgierzu, Wzgórze Zamkowe w Sieradzu, park kulturowy kutnowskiego parku kulturowego związanego z poetą Zalewskim w Leszczynku, ulicy Piotrkowskiej w Łodzi. W trzech parkach przeprowadzono prace rewitalizacyjne. Są nimi parki kulturowe w Zgierzu, Sieradzu i Łodzi. Gmina Kutno

kandyduje do pozyskania środków zewnętrznych pochodzących z Unii Europejskiej na przeprowadzenie rewitalizacji w parku kulturowym w Leszczynku.

Proponowany park kulturowy

Proponowany park kulturowy

Proponowany park kulturowy

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej

- **Poprawa stanu i promocja obiektów reprezentatywnych**

Na etapie sporządzania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego wytypowano obiekty uznane za reprezentatywne. Wśród nich w kategorii zespoły architektoniczne sakralne figurują dwa obszary z terenu gminy Sulejów.

Obiekty reprezentatywne to: zespół opactwa cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu oraz zespół Norbertanów w Witowie. Obiekty i obszary zamieszczone na liście obiektów reprezentatywnych są brane pod uwagę przy ocenianiu wniosków złożonych do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi przy ubieganiu się o środki przyznawane na rewaloryzację zabytków. Działania promocyjne powinny przede wszystkim lokować Sulejów wśród największych polskich zabytków.

Sulejów-Podklasztorze

Witów

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

- **Priorytet 1.** Ochrona zabytków

✚ Budżet Województwa Łódzkiego

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

✚ Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

- **Dotacje** na prace konserwatorskie przy zabytkach

- **ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne w Sulejowie-Podklasztorzu i Witowie z uwzględnieniem kościołów i lokalnych kapliczek**

Obiekty sakralne gminy Sulejów stanowią cenny walor do rozwijania turystyki pielgrzymkowej. Proponuje się opracowanie całościowego projektu obejmującego wybrane obiekty sakralne takie, jak zespoły klasztorne w Sulejowie Podklasztorzu i Witowie, kościoły w Sulejowie, ob. Kaplicę p. w. NMP zw. Ligęzków, kościół drewniany w Witowie, oraz liczne kapliczki z terenu gminy. Taki kierunek działań wynika z dokumentów o charakterze wojewódzkim i projekt powinien uzyskać środki na rewaloryzację.

Kościół w Sulejowie-Podklasztorzu

Kościół w Witowie

Kościół w Sulejowie

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

 Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

Oś VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu

Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

- **Poddziałanie VI.1.2** Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej

 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury

 Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

Priorytet 1. Ochrona zabytków

 Budżet Województwa Łódzkiego

Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

 Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

Dotacje na prace konserwatorskie przy zabytkach

- **poprawa stanu wapienników „Jan” i „Wiktor i zamieszczenie ich w gminnej ewidencji zabytków**

Obiekty zabytkowych wapienników świadczące o specyfice obszaru Gminy Sulejów popadają w ruinę. Należy w jak najszybszym czasie poddać je pracom konserwatorskim w przeciwnym razie bezpowrotnie znikną z krajobrazu gminy. Tym bardziej, że obecnie ze względu na zły stan zachowania nie podlegają żadnej ochronie. Jednakże w ostatnim czasie w wyniku prowadzonych inwestycji dostrzeżono potrzebę ich eksponowania i w prowadzonych działaniach stworzono możliwość ich wyeksponowania.

Wapiennik przeznaczone do prac konserwatorskich

Pozostałości wapienników

Wapiennik przeznaczony do przeprowadzenia prac konserwatorskich

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

- **Priorytet 1.** Ochrona zabytków

✚ Budżet Województwa Łódzkiego

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

✚ Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

- **Dotacje** na prace konserwatorskie przy zabytkach

- **rewaloryzacja zabytkowych układów zieleni**

Obszary zieleni z terenu Gminy Sulejów mogą ubiegać się o środki finansowe z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznaczone na rewaloryzację zabytkowych układów zieleni w ramach konkursu „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego”. Z tych środków finansowych można zrewaloryzować m.in. zabytkowy park w Łęczynie, zabytkowy park w Witowie Kolonii oraz ogród w Sulejowie-Podklasztorzu. W tym celu należy wykonać projekt rewaloryzacji uzgodniony z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków Delegatura w Piotrkowie Trybunalskim.

Ponadto obszarami zieleni wymagającymi przeprowadzenia pilnych prac w zakresie rewaloryzacji są park w Windudze, cmentarze parafialne i przykościelne oraz cmentarz żydowski w Sulejowie.

Cmentarz w Sulejowie

Układ zieleni w Sulejowie-Podklasztorzu

Sulejów-Podklasztorze ogrody

Sulejów-Podklasztorze ogrody

Cmentarz przykościelny w Sulejowie

Cmentarz w Witowie

Cmentarz w Witowie

Cmentarz w Sulejowie

Cmentarz w Sulejowie

Barkowice kapliczka

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

🇵🇱 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
priorytet „Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej”

🇵🇱 Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
Konkurs „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego” – rewaloryzacja zabytkowych
parków i ogrodów oraz programy priorytetowe.

- **Poprawa stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków**

Należy dokonać wszelkich starań by doprowadzić do poprawy stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków. Istnieje jednak bariera natury prawnej na drodze pozyskiwania środków finansowych na przeprowadzenie remontów, ponieważ ustawa stanowi, że finansowane są prace remontowe obiektów wpisanych do rejestru. Obiekty nie objęte prawną formą ochrony tzw. ewidencjonowane mogą uzyskać dofinansowanie jedynie w przypadku opracowania projektu kompleksowej odnowy ze środków dysponowanych przez Urząd Marszałkowski w Łodzi np. pod nazwą rewaloryzacja struktury historycznej Sulejowa.

Kapliczka w Sulejowie-Podklasztorzu przed remontem

Kapliczka w Sulejowie-Podklasztorzu po remoncie

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

- **Priorytet 1. Ochrona zabytków**

✚ Budżet Województwa Łódzkiego

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

✚ Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

- Budżet Gminy

- Środki własne właścicieli lub użytkowników

- **Zapobieganie degradacji obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków**

Olbrzymim problemem jest postępująca degradacja obiektów zabytkowych. Konieczne jest podjęcie działań naprawczych tych zabytków. W przypadku ich braku cenne obiekty popadną w ruinę. Najistotniejszym problemem jest brak możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych dla obiektów nie posiadających wpisu do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ. Wiele dostępnych funduszy dotujących przeprowadzenie prac remontowych jest aplikowane dla beneficjentów będącymi właścicielami bądź użytkownikami obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

Sulejów plebania przeznaczona na muzeum

Koło – dawna szkoła ulegająca degradacji, 2016 r.

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program MKiDN „Dziedzictwo Kulturowe”

- **Priorytet 1. Ochrona zabytków**

- ✚ Budżet Województwa Łódzkiego

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

- ✚ Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

- Dotacja na prace konserwatorskie przy zabytkach

- Budżet Gminy

- Środki własne właścicieli lub użytkowników.

- **Kontynuacja opracowania wirtualnej panoramy Sulejowa**

W celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego gminy należy kontynuować opracowywane wirtualnej panoramy zabytków i udostępniać ją na stronie internetowej gminy. Sprzyja to poszerzaniu wiedzy o zabytkach i edukacji kulturowej mieszkańców.

WIRTUALNA WYCIECZKA PO KLASZTORZE CYSTERSKIM W SULEJOWIE

Utworzono: środa, 05, czerwiec 2013 13:44
Administrator

Odsłony: 563

Wszystkich miłośników historii zamkniętej w kamiennych płytach i ścianach naszego Kościoła zapraszamy na wirtualną wycieczkę po naszym unikatowym romańskim zabytku. Wycieczkę zafundował nam Pan Radosław Sobik. Za co składamy mu serdeczne Bóg zapłać. **Klasztor cysterski w Sulejowie**

Wirtualna wycieczka po Klasztorze - opracowanie Radosław Sobik

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020

- Priorytet Inwestycyjny 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia.
- Cel szczegółowy 4: Zwiększenie dostępności i wykorzystania informacji sektora publicznego.

✚ Programy Wspólnotowe

- Program Kreatywna Europa 2014-2020
- Program Europa dla obywateli

✚ Ogólnopolski konkurs filmowy „Zabytkomania”

- **Promocja zabytków Gminy Sulejów**

Zabytkowe obiekty Gminy Sulejów wymagają kontynuacji rozpropagowania i promocji, by stały się obiektami cennymi w poczuciu społeczności lokalnej, Sprzyjają temu przeprowadzane remonty i organizowane konkursy wiedzy i fotografii

Zabytki Gminy Sulejów

Zabytkowe obiekty gminy Sulejów

Pierzeja z zabytkowymi obiektami

Obiekty zabytkowe w pierzei

Kościół w Witowie

Zabytki Gminy Sulejów

Zabytki Gminy Sulejów

Zabytki Gminy Sulejów

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

🇪🇺 Programy Wspólnotowe

- Program Kreatywna Europa 2014-2020
- Program Europa dla obywateli

🇪🇺 Ogólnopolski konkurs filmowy „Zabytkomania”

Działanie 2

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej z całą pewnością wpłynie na zacieśnianie więzi społeczności lokalnej i poczucia własnej wartości. Gmina Sulejów na kanwie bogatej historii i tradycji może kultywować swoje walory niematerialne i wartości materialne.

Zadania

Kształtowanie przestrzeni tożsamości miejsca

Cennym dziedzictwem kultury niematerialnej omawianego obszaru są miejsca związane z sąsiedztwem doliny Pilicy, bogactwem fauny rzeki i flory kompleksów sulejowskich lasów, które kreują przestrzeń przyjazną mieszkańcom mówiąca o tożsamości miejsca.

Miejsca kształtujące klimat związany z lokalną fauną

Miejsca związane z fauną rzeki Pilicy

Budulec lokalny

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajozbrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej

- **Kontynuacja opracowania zbioru legend, broszur i publikacji związanych z niematerialnym dziedzictwem Gminy Sulejów**

Należy kontynuować wydawanie publikacji m.in. w ramach Biesiady Rodzinnej w Sulejowie – Podklasztorzu opowiadających o czasach rycerskich i przedstawiających przepisy na średnio-wieczne jadła. np. „Smak rycerskich biesiad - jak to z rycerstwem bywało”.

Legendy Związane z Opactwem Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

 Programy Wspólnotowe

- Program Kreatywna Europa 2014-2020
- Program Europa dla obywateli
- **Kontynuacja cyklicznej organizacji historycznego festynu rodzinnego**

Na terenie Opactwa w Sulejowie Podklasztorzu odbywają się cyklicznie Biesiady Rodzinne z udziałem Kół Gospodyń Wiejskich z przygotowaną degustacją średniowiecznego jadła, warsztatami rzemieślniczymi, pokazami walk rycerskich, grami w klimacie średniowiecznych widowisk jarmarcznych. Ta inicjatywa powinna być kontynuowana, ponieważ wpływa na wzmacnianie więzi społecznych i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa.

Burmistrz Sulejowa i Przewodniczący Rady Miejskiej w Sulejowie zapraszają na

V Średniowieczna Biesiada Rodzinna

połączona z obchodami 870-lecia Sulejowa

15 sierpnia 2015r.

W programie:

- 10.00 Rozgrywki sportowe na Orlaku przy SP Nr 1 im. JP II w Sulejowie
- 12.00 Uroczysta Msza Św. w Kościele pw. św. Tomazsa Becketa na Podklasztorzu
- 13.30 Rozpoczęcie imprezy na placu przed Hotelom Podklasztorza - Powitanie średniowiecznego korowodu
- 14.15 - 20.00 INTERAKCJE ŚREDNIOWIECZNE:
  - 14.15 Konny turniej rycarski o ryk kójnicki Magdaleny cz.1
  - 15.00 Pokaz tańca średniowiecznego
  - 15.20 Pioski turniej rycarski 5 vs 5
  - 15.50 Poznajemy średniowieczną dyscyplinę sportową: Biat zapałek
  - 16.20 „Przebijajcie podniebnie po śniegu!” koncert zespołu BLACK ANGEL
  - 17.20 Pioski turniej rycarski 10 vs 10
  - 17.50 „Na łoneczny nasy” koncert zespołu BLACK ANGEL
  - 19.00 Podsumowanie zawodów średniowiecznych – wręczenie nagród
  - 19.30 Konny turniej rycarski o ryk kójnicki Magdaleny cz.2
  - 20.00 Pokaz walki na broni wczesnośredniowieczną – topory i włócznie
- 19.30 „Pałani miłością pisane” Koncert w ramach 16 Wędnoskiego Festiwalu Filharmonii Łódzkiej
- KOLORY POLSKI w kościele św. Tomazsa Becketa na Podklasztorzu
- 21.00 Koncert Czwartki Wieczorna - **MIEZAJUM**
- 22.30 Dyskoteka

Impreza poświęcona 870-letniemu jubileuszowi Sulejowa w 870-lecie założenia. Zaprasza nas do Sulejowa, który przetrwał do dzisiaj w tym miejscu. Będzie to nie tylko impreza historyczna, ale przede wszystkim impreza rodzinna, która ma być okazją do spotkania i wyrażenia miłości do Sulejowa. W programie imprezy przewidziano wiele atrakcyjnych i ciekawych wydarzeń, które pozwolą nam lepiej poznać historię Sulejowa i jego mieszkańców. Zapraszamy do udziału w imprezie i dołączenia do naszego zespołu. Wszelkie informacje o imprezie można uzyskać u Burmistrza Sulejowa lub na stronie internetowej: www.mok.sulejow.pl

16 SIERPNIA 2015 r. Dni Sulejowa – 870-lecie Sulejowa

15.00 Rozpoczęcie imprezy - Prezentacja multimedialna „870-lecie Sulejowa”

15.30 ZABAWY INTERAKTYWNE DLA DZIECI

- 15.30 Zabawy z chatką animacyjną
- 15.30 Blok zabaw pt. „Magiczne przygody Heraklesa” (na scenie)
- 16.30 Malowanie buziek, bakonowe zoo
- 17.00 Pokaz i raryzacja zonglerki dla dzieci
- 18.00 Wielkie buski mydlane
- 18.30 Zawody w marzonym sznycu dla dorosłych – ZBERCK HUIJNY
- 18.30 Pokaz grupy KORBOS DANCE i Gracjana – uczestnika Młodych Cigantów
- 17.00 Koncert zespołu **AKCENT**
- 18.00 Pokaz mody

Występ par tanecznych z Miejskiego Ośrodka Kultury w Sulejowie

Koncert zespołu młodzieżowego NEW AGE

- 19.00 Koncert zespołu **ABBA SULEJOWA**
- 20.00 Koncert Orkiestry Dętej „Stachy i okalce”
- 21.00 Koncert zespołu STACJA KAMCZATKA
- 22.00 Dyskoteka

www.mok.sulejow.pl

- **Promocja imprez o charakterze kulturowym**

Organizacja imprez kulturowo-folklorystycznych, takich jak: Majówka, Noc Świętojańska, Dożynki Gminne, Dni Sulejowa, Pielgrzymki Parafii Rzymsko – Katolickiej, koncerty w kościołach i Klasztorze Cystersów, Średniowieczna Biesiada Rodzinna na Podklasztorzu, powoduje zwiększenie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Udział twórców i artystów z terenu Gminy Sulejów sprzyja rozwojowi rzemiosła ludowego i wzmocnieniu podregionu etnograficznego. Odbywające się imprezy są silnie promowane na terenie Gminy Sulejów, Powiatu Piotrkowskiego, Województwa Łódzkiego i Kraju. Gmina Sulejów co roku promuje swój region podczas Jarmarku Wojewódzkiego w Łodzi. Uroki i piękno sulejowskiej ziemi, jej bogactwo zabytków i walory krajobrazowe prezentowane są przez przedstawicieli referatu promocji Urzędu Miejskiego w Sulejowie, a tradycyjne smaki potraw uczestnicy jarmarku mogą poznawać dzięki Kołom Gospodyń Wiejskich.

Imprezy o charakterze kulturowym z udziałem zespołów folklorystycznych i twórców ludowych z terenu gminy

- **Kreowanie pamiątek regionalnych**

Gmina Sulejów posiada „rycerską tarczę”, która promuje obszar i przypomina o długiej historii Sulejowa, jednej z najstarszych osad nad Pilicą i nawiązuje do rycerskich powiązań.

Nadal poszukiwane są kolejne inspiracje tworzenia lokalnych pamiątek np. pamiątkowych kartek z pejzażami Gminy Sulejów, romańskich detali architektonicznych, czy figurek cystersów rzeźbionych w lokalnym wapieniu.

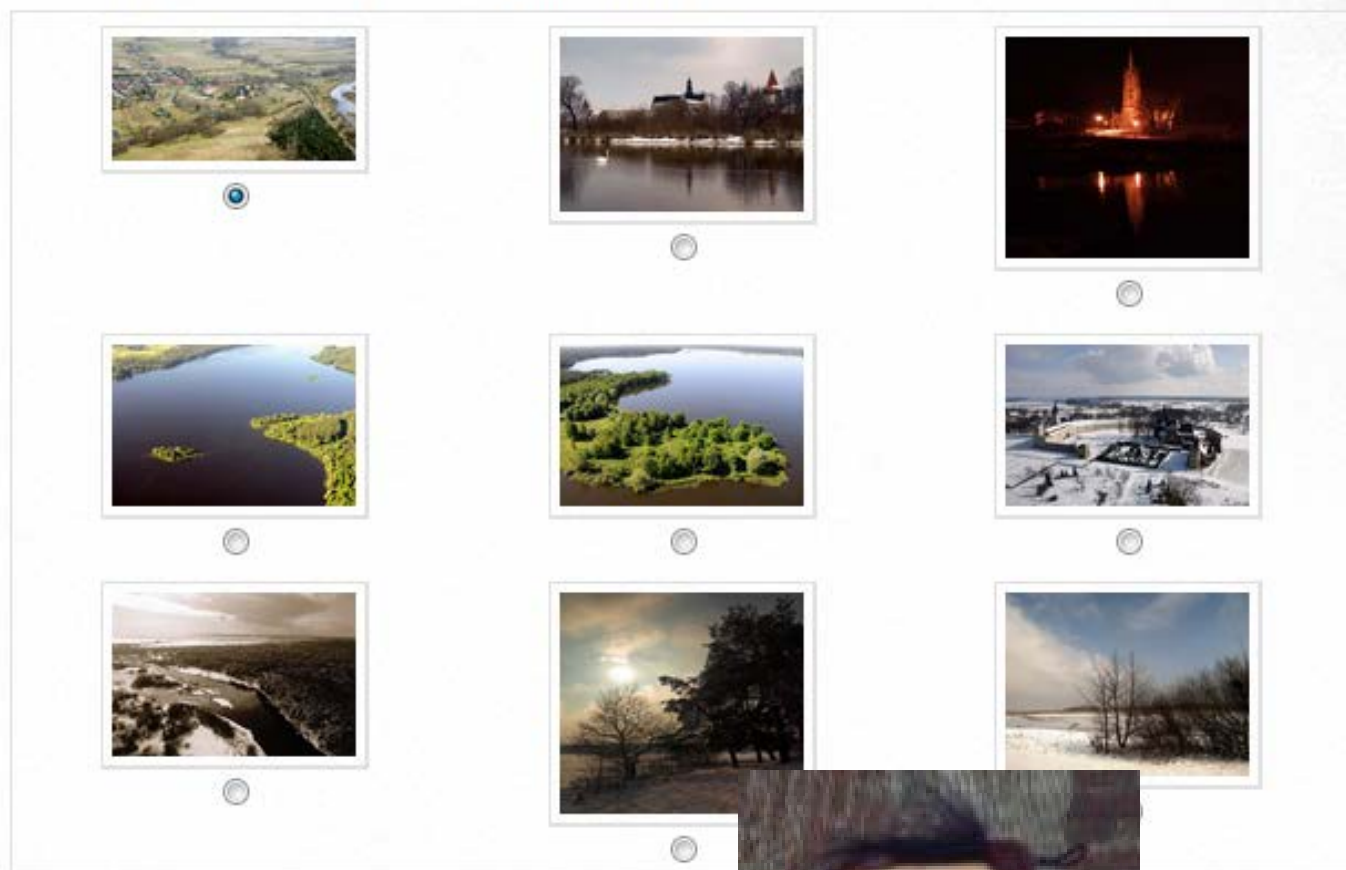
Znajdujesz się w: [Strona główna](#) ▶ [E-kartki](#)

E-kartki - tworzenie

Wybierz kartkę

Wybierz zdjęcie z zamieszczonej poniżej galerii pocztówek.

Po kliknięciu na miniaturę otworzy się powiększenie.

Dodaj znaczek

Pamiątki lokalne

Z punktu widzenia zachowania dziedzictwa kulturowego regionu niezwykle istotnym jest obserwowane w omawianym czasie odradzanie się Piotrkowskiego Podregionu Kulturowego, wyróżniającego się odrębnym strojem ludowych, obyczajami i zwyczajami.

Prestiżowe znaczenie w tym zakresie posiadają działające na obszarze Gminy Sulejów Lokalne Grupy Działania: „BUD-UJ RAZEM” i „DOLINA PILICY” oraz Piotrkowskie Stowarzyszenie Euro-Centrum. Stowarzyszenia te realizują działalność polegającą m. in. na:

- organizowaniu i finansowaniu: szkoleń, warsztatów, konkursów, imprez kulturalnych i wystaw służących promocji regionu i jego tożsamości kulturowej; opracowywanie folderów i materiałów audiowizualnych, tworzenie stron internetowych,
- odnowie i rozwoju wsi,
- działalności edukacyjnej i szkoleniowej,
- podtrzymywaniu i upowszechnianiu tradycji.

Dawny strój piotrkowski

- **Wpisywanie specjałów lokalnych na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych i promocja produktów regionalnych**

Podczas imprez kulturalnych m. in. Średniowiecznej Biesiady Rodzinnej w Sulejowie-Podklasztorzu uczestnicy mogą podziwiać i smakować przygotowane przez gospodynie wiejskie dania regionalne, które powinny być wpisywane na listę produktów tradycyjnych. Produkty regionalne decydują o kolorycie, odrębności i specyfice wyodrębnionego obszaru stanowiąc jego bogactwo kultury kulinarnej, dlatego nadal należy kreować regionalne specjały np. piwo cysterskie czy gołąbek opacki. Przy czym nazwy tych produktów powinny nawiązywać do charakteru legend. Dotychczas na Ministerialną listę krajowych produktów tradycyjnych wpisano Kiełbasę Bilską. Zakłada się również wpisanie na listę produktów regionalnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi bułki opackiej wypiekanej przez lokalną piekarnię.

Kielbasa Bilska

Wygląd:

Laski kielbasy tzn. pętka w naturalnych osłonkach wieprzowych. Na przekroju widoczne kawałki mięsa.

Kształt:

Walca.

Wielkość:

Waga od 1 kg do 2 kg, grubość pętka około 3 cm.

Konsystencja:

Stała.

Smak i zapach:

Charakterystyczny dla wędlin wędzonych z wyczuwalnym dodatkiem czosnku.

Barwa (zewnątrzna i na przekroju) :

Na zewnątrz jasnobrązowa przechodząca w ciemny brąz, na przekroju jasnoróżowa.

Tradycja, pochodzenie oraz historia produktu:

Wspomnienia mieszkańców wsi Bilskiej Woli wiążą tradycję wyrobu kielbasy bilskiej z początkiem Powstania Styczniowego, kiedy to zaistniała potrzeba zaopatrywania powstańców w żywność nadającą się do długotrwałego przechowywania w warunkach polowych. Kielbasa bilska ze względu na użycie odpowiednich przypraw oraz zastosowanie odpowiedniej obróbki termicznej doskonale nadawała się w dalekie wyprawy. Do przygotowania kielbasy używano mięso z przedniej szynki, czyli łopatki oraz część mięsa z tylnej szynki. Pokrojone na nieduże kawałki mięso zwykle peklowało się w specjalnie przygotowanej zalewie. Kiedy mięso się zamarynowało, było mielone na grubej siatce. Następnie zmielone mięso doprawiało się solą, pieprzem, drobno posiekanym czosnkiem, majerankiem, kolendrą oraz innymi przyprawami. Potem wyrobione mięso napelniało

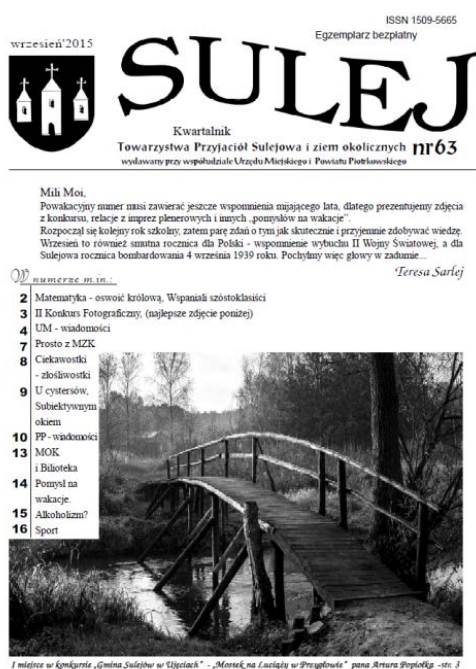

się we wcześniej przygotowane jelita wieprzowe. Tak przygotowaną kielbasę wędzono w tradycyjnej wędzarni opalanej drewnem bukowym, olszowym i dębowym, a w końcowym etapie wędzenia dodawano miejscowe zioła. „Do przechowywania na dłużej robią kielbasy, które suszą w piecu lub przy piecu” (T. Sobczak, „Konsumpcja żywnościowa chłopska w Królestwie Polskim w 2 połowie XIX i w początkach XX wieku”, Ossolineum 1986). Tak przygotowana wędlina nadawała się do jedzenia przez długi okres czasu i nie wymagała specjalnych warunków do przechowywania. Zachowanie i stosowanie do dnia dzisiejszego oryginalnej i charakterystycznej tradycyjnej receptury oraz miejscowych surowców spowodowało, że kielbasa biłska zachowała unikalny smak, aromat i charakter.

- **edukacja regionalna mieszkańców**

Zachowanie i propagowanie dziedzictwa odbywa się przy współudziale społeczności lokalnej. Dlatego nadal kontynuowane powinny być działania w celu propagowania wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony. Umacnia to w mieszkańcach Gminy Sulejów poczucie tożsamości poprzez identyfikowanie specyfiki i odrębności lokalnej. Szczególną uwagę zwraca się na edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego począwszy od szkół, gdzie dzieci i młodzież zachęca się do poznawania historii swojego najbliższego miejsca zamieszkania. Kontynuowane jest wydawaniem. in. publikacji kwartalnika Towarzystwa Przyjaciół Sulejowa oraz szkolnych gazetek niosących przejawy kultury i tradycji regionu.

SULEJ nr 63, wrzesień 2015

Wiadomości z URZĘDU MIEJSKIEGO

www.sulejow.pl

Poznań Sulejów

Grupa młodych mieszkańców gminy Sulejów „Oddział sulejowski”, uzyskała dofinansowanie do projektu społecznego w ramach konkursu „Grant na lepszy start w powiecie piotrkowskim” organizowanego przez Centrum OPUS. Działania projektowe podzielone były na trzy etapy: spacer z przewodnikiem, darmowy spływ kajakowy oraz gra miejska dla uczniów szkół gimnazjalnych i średnich na terenie gminy Sulejów i powiatu piotrkowskiego.

Pierwszy etap odbył się 12 lipca 2015 r. Spacer z wykwalifikowanym przewodnikiem to mały i pozytywny sposób na spędzenie wolnego czasu. Choć większość z nas mieszka w Sulejowie od urodzenia, mało wiemy o naszym lokalnym dziedzictwie, więc pora to zmienić!

Gratulujemy ciekawego pomysłu i zachęcamy do śledzenia ich poczyniń na facebooku

Dzieje Sulejowa

Z okazji 870 - lecia Sulejowa Urząd Miejski w Sulejowie wydał rocznicową publikację „Dzieje Sulejowa nad Piłką 1145-2015” autorstwa Krzysztofa Bojarczuka i Pawła Wąsa.

76. Rocznica Bombardowania Sulejowa

4 września 2015 r. obchodziliśmy 76 Rocznicę Bombardowania Sulejowa, tradycyjnie hold i kwiaty poległym złożono pod pomnikiem „Cześć i chwala bohaterom...” na Placu Straży w Sulejowie oraz pod zbiorową mogiłą w której pochowano poległych podczas bombardowania, na cmentarzu w Sulejowie.

O 9:00 rano kwiaty upamiętniające bohaterów poległych za naszą wolność złożyła delegacja szkół z gminy Sulejów, a o godzinie 17:00 Pani Dorota Jankowska, Zastępca Burmistrza Sulejowa, wygłosiła przemówienie nawiązujące do tragicznych losów Sulejowa i jego mieszkańców.

Następnie kwiaty oraz hold złożyli: Kombatanci, Rada Miejska w Sulejowie z przewodniczącym Adamem Stobieckim, radny Powiatu Piotrkowskiego Zbigniew Sarlej, przedstawiciele Związku Emerytów Polskich, poczet sztandarowy OSP w Sulejowie oraz przybyli na uroczystości mieszkańcy miasta i gminy Sulejów.

O godzinie 18:00 odbyła się uroczysta Msza Święta

Meroton Wokół Jeziora Sulejowskiego - str.16

celebrowana przez księdza proboszcza Leszka Drucha w Kościele Sw. Floriana w Sulejowie. Następnie odbył się patriotyczny koncert w wykonaniu Roberta Grudnia (organy) i Jerzego Żelnika (recytacje)

Chylimy głowy w wielkiej wdzięczności i szacunku dla patriotyzmu i poświęcenia ofiar II wojny światowej.

Gmina Sulejów na Mikszerze Regionalnym w Łodzi

W tym roku ta wspaniała impreza powróciła na ulicę Piotrkowską i jak zawsze przyciągnęła tłumy osób odwiedzających i degustujących. Jest to jedna z największych imprez w województwie łódzkim, na którą corocznie przyjeżdżają przedstawiciele miast, gmin, powiatów, rzemieślnicy, twórcy ludowi, koła gospodyń wiejskich oraz instytucje działające na obszarze województwa łódzkiego z zakresu kultury, nauki, gospodarki, turystyki czy ochrony przyrody. Gmina Sulejów również miała okazję zaprezentować swoje walory historyczne, kulturowe, przyrodnicze i oczywiście kulinarne. Na stoisku można było uzyskać informacje o doświadczeniach i Gminie Sulejów, jak i również foldery, mapy, publikacje, książki oraz gadżety reklamowe. Dla najbardziej ciekawych czekały puzzle, gry, maskotki i europejskie kalendarze szkolne.

Na naszym stoisku można było zobaczyć również piękną szereg oraz porozmawiać z autorem - z twórcą ludowym Panem Janem Milczarkiem, który na co dzień mieszka w Białej. Spód jego ręki wychodzą nie tylko wspaniałe rzeźby, ale również ikony i obrazy.

Było coś dla oka i duszy, ale też znalazło się coś dla ciała, bo przysmak strażaka serwowali przedstawiciele z OSP Sulejów. Placki strażaka, pajda strażaka i wiele innych smaczków cieszyły podniebienia odwiedzających.

Zbrodnia niemiecka na Ziemi Łódzkiej w czasie II wojny światowej.

Urząd Miejski w Sulejowie wspólnie z „Klubem Historycznym im. Stefana Grota Roweckiego” przygotował wystawę autostwa IPN, zatytułowaną „Zbrodnia niemiecka na Ziemi Łódzkiej w czasie II wojny światowej”. Prezentowana wystawa ukazuje zbrodniczą politykę okupanta niemieckiego realizowaną w trakcie wojny na obszarze województwa łódzkiego.

cd. str.7->

Wiadomości z Powiatu Piotrkowskiego

www.powiat-piotrkowski.pl

W Zespole Szkół Rolniczego Centrum Kształcenia Ustawicznego w Wolborzu Pani Prezes i starosta powiatu piotrkowskiego Stanisław Cudała podpisali list

intencyjny inaugurując współpracę, która ma na celu kształcenie kadr, przez powiatowe placówki oświatowe, specjalnie na potrzeby branży tekstylno-odzieżowej. - Ta nowa forma kształcenia dualnego dedykowana jest dla przedsiębiorców - podkreśla wicestarosta powiatu Piotr Wojtyśiak. - Jest to bardzo ważne dla rozwoju lokalnego rynku pracy. Bardzo cieszę się, że udało nam się pozyskać tak znakomitego partnera, który oferuje olbrzymi potencjał, jeśli chodzi o rynek pracy. Nasza inicjatywa ma polegać też na tym, że będziemy zapewniać kształcenie teoretyczne, natomiast kształcenie praktyczne będzie odbywać się u naszych partnerów, takich jak Prak Fashion City. Władzom powiatu tak dobrego pomysłu na ożywienie lokalnego rynku edukacji i pracy gratulowali obecni na uroczystym spotkaniu Jarosław Klimas wicewojewoda łódzki i Dariusz Klimczak wiceburmistrz województwa łódzkiego. Kolejne wspólne działania samorządu powiatowego i Spółki PTAK dotyczyć będą promocji kursów zawodowych na Międzynarodowych Targach Mody oraz przygotowania, dedykowanych dla branży tekstylno-odzieżowej, szkoleń dla bezrobotnych, ze środków Funduszu Pracy, pozostających w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy

w Piotrkowie Trybunalskim oraz promocji nowych kierunków kształcenia na potrzeby branży modowej, związanej z naborem do szkół ponadgimnazjalnych, prowadzonych przez powiat w Wolborzu, Sulejowie, Czarnocinie, Szymbarku i w Bujnach (rok szkolny 2016/2017). Więcej informacji, dotyczących naboru na dedykowane kursy można uzyskać w Powiatowym Centrum Zarządzania Oświatą w Piotrkowie Trybunalskim, Al. 3 Maja 33, tel. 44 732 31 30 oraz na stronie internetowej www.powiat-piotrkowski.pl/powiatkszkalci.

Kolory Ziemi Piotrkowskiej w obiektywie

Malownicze lasy, łąki i pola, skąpane w słońcu perły architektoniczne, urokliwe pejzaże, nieknięta cywilizacja przyroda oraz wszechobecny folklor, przepiękna wielowiekowa tradycja - tak

krótko opisać można Ziemię piotrkowską. A jak pokazać walory powiatu w fotografii? Starosta powiatu piotrkowskiego Stanisław

Cudała zaprasza do udziału w kolejnej edycji konkursu fotograficznego „ZIEMIA PIOTRKOWSKA – MOJA MAŁA OJCZYZNA W OBIEKTYWIE”.

W konkursie może wziąć udział każdy, którego pasją jest fotografia i jego osobiste spojrzenie na naturalne piękno naszej krainy. Celem konkursu jest pokazanie najciekawszych zakątków powiatu oraz odkrywanie nowych miejsc, a także odniesienie się do tego, co z pozoru wydaje się codzienne i opatrzne. Czekamy na fotografie. Temat przewodni konkursu to Kolory Ziemi Piotrkowskiej. Termin nadsyłania prac upływa 30 listopada br. Szczegóły na www.powiat-piotrkowski.pl

Aneta Stępień
asystent prasowy, tel. 44 732 88 77

SULEJ nr 63, wrzesień 2015

All Konkurs Fotograficzny (str. 3)
 2. miejsce - Kuźnia
 i 3. miejsce Podkasztorze

Projekt # (B)log in (str.14)

X Forum Szlaku Cysterskiego (str.9)

W sulejowskim MOK-u

V Biesiada Średniowieczna

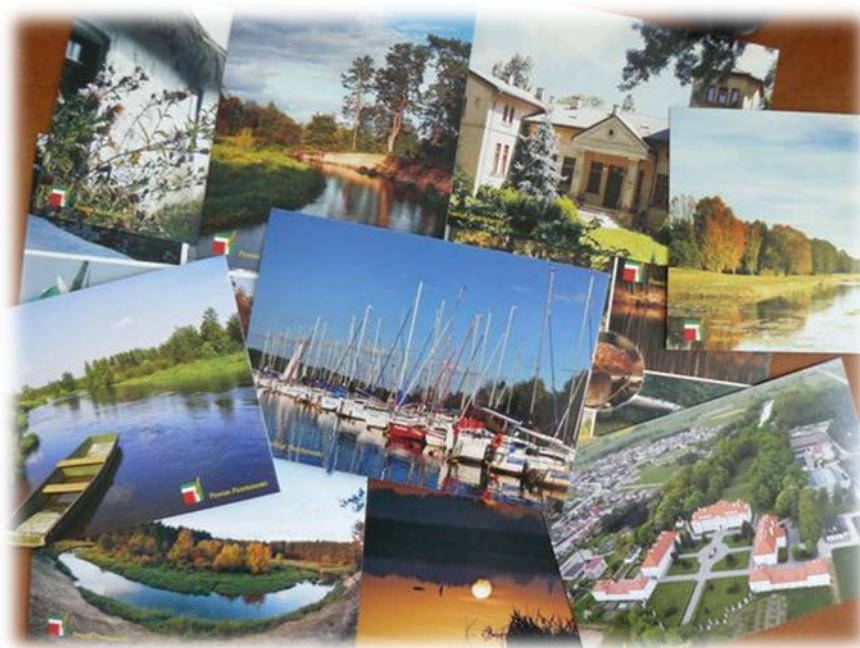
Czytanie „Lalki”

„Czerwone Jabłuszko” w Przedborzu

BIBLIOTEKA

W ramach promocji regionu Starostwo Powiatowe organizuje konkurs „Ziemia Piotrkowska moja mała ojczyzna w obiektywie” .Zdjęcia laureatów są wydane w formie widokówek promujących walory regionu. Konkurs ten sprzyja identyfikacji mieszkańców z regionem, podnosi świadomość o zabytkach regionu i doskonale je promuje.

Konkurs "Ziemia Piotrkowska - moja mała ojczyzna w obiektywie"

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

✚ Programy Wspólnotowe

- Program Kreatywna Europa 2014-2020
- Program Europa dla obywateli

✚ Ogólnopolski konkurs filmowy „Zabytkomania”

• **Realizacja projektu o charakterze kulturowym z powstaniem centrum kulturowego „Romanica” w Sulejowie**

Zakłada się powstanie centrum o charakterze kulturowym, które będzie skupiało wydarzenia promocyjne, imprezy kulturowe, spotkania seminaryjne, wystawiennicze, pokazowe mające na celu edukację regionalną mieszkańców i promowanie bogatej historii i kultury gminy Sulejów.

Projekt centrum „Romanica”

Możliwości pozyskania źródeł finansowych na realizację:

🚦 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury
  - Poddziałanie 7.4: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajozbrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej

- **Działanie 3**

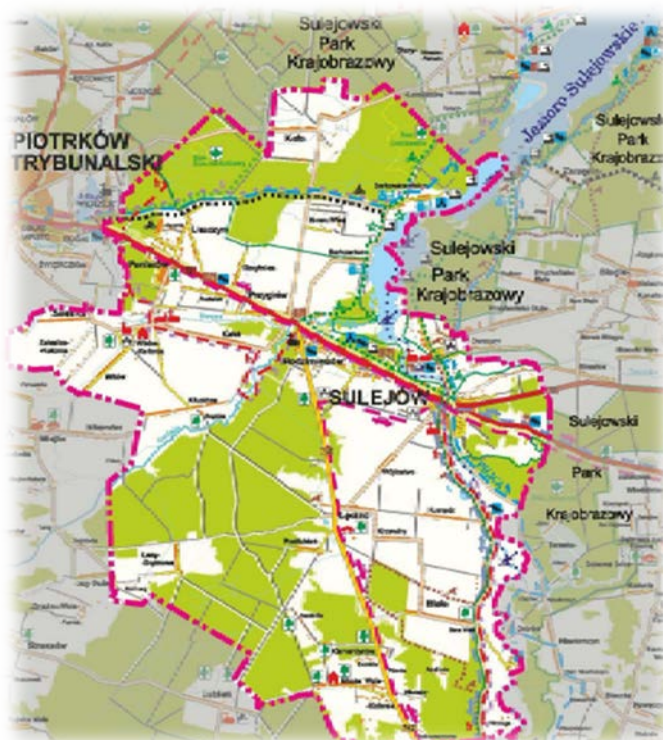
Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru

Rozwój turystyki w oparciu o zabytki pozwoli na ożywienie obszaru Gminy Sulejów, zwiększy miejsca pracy i wpłynie na rozwój gospodarczy gminy. W obecnych procedurach wykorzystanie zabytków na potrzeby turystyczne, edukacyjne i społeczne jest wymogiem w staraniu się o dotacje finansowe.

Zadania

- **Wykreowanie markowego produktu „Sulejów spotkanie z historią, tradycją i kulturą”**

Sulejów spotkanie z historią i kulturą to produkt turystyczny będący podstawą rozwoju, ożywienia i odnowy obiektów zabytkowych i ich wykorzystania na cele turystyczne.

Wykreowanie produktu turystycznego opartego na wartościach materialnych i niematerialnych Sulejowa

Gmina Sulejów realizuje zadanie dotyczące budowania tożsamości regionu łódzkiego poprzez promocję markowych produktów turystycznych i kulturowych. Przeprowadzane działania zmierzają do promocji marki Gminy Sulejów w oparciu o zasoby turystyczne oraz lokalizacyjne,

organizację imprez o zasięgu ponadregionalnym. Urząd Miejski w Sulejowie zamontował tablice z informacjami dotyczącymi najważniejszych zabytków Sulejowa – kościoła parafialnego pw. św. Floriana Męczennika oraz zespołu klasztorowego Opactwa Cystersów na Podklasztorzu. Na tablicach znajdują się opisy dotyczące historii tych obiektów, najważniejsze daty oraz najistotniejsze wydarzenia związane z nimi. Z tablic dowiadujemy się też na co należy zwrócić szczególną uwagę zwiedzając te zabytkowe obiekty. Informacje zawarte na tablicach pozwolą turystom odwiedzającym Sulejów zatrzymać się na dłużej w nadpilicznym grodzie i podkreślają wyjątkowość sulejowskiej ziemi.

*Tablice informacyjne
o najważniejszych zabytkach
w Gminie Sulejów*

Tablice informacyjne w Gminie Sulejów

- **ochrona stacji kolei wąskotorowej i ich wykorzystanie na cele turystyczne poprzez utworzenie szlaku kulturowego sulejowskiej wąskotorówki**

W ramach działań ochronnych i promocyjnych sulejowskiej kolei wąskotorowej organizowane są wystawy przedstawiające historię kolejki. Opracowanie jest również aktywne na stronach Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim. Prowadzona inicjatywa znacznie podnosi edukację regionalną z historii kolejki wąskotorowej.

- **współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy zabytków na Szlaku Cysterskim i Romańskim**

Gmina Sulejów współpracuje z organizacjami działającymi w zakresie promocji szlaku cysterskiego, co daje nowe możliwości ożywienia obszarów i podniesienia ich prestiżu. Prowadzona jest wymiana doświadczeń, m. in. w Wagrowcu i Bordo, sprzyjająca podejmowaniu wspólnych starań w wykorzystaniu sprawnych rozwiązań i w pozyskiwaniu środków finansowych.

X Forum Szlaku Cysterskiego – Cedynia 2016

W dniach 03-05-09.2016 odbyło się X Forum Szlaku Cysterskiego. Uczestników forum gościła ziemia zachodniopomorska – a dokładnie najdalej na zachód położone miasto Polski – Cedynia. Gminę Sulejów i klasztor o. Cystersów na Forum reprezentowali: o. Augustyn Węgrzyn O Cist, Bogumiła Strojna z ramienia Fundacji „Obiekt Zabytkowy Opactwo Cystersów w Sulejowie”, Pani Ilona Michalska pracownik MOK w Sulejowie oraz Pan Paweł Wąs - historyk.

- **Kontynuacja cyklicznej scenerii osady średniowiecznej przy Opactwie Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu.**

Na terenie Opactwa w Sulejowie-Podklasztorzu corocznie jest kontynuowana Średniowieczna Biesiada Rodzinna, podczas której drużyny rycerskie swoimi występami tworzą scenerię średniowiecznej osady, przenosząc zgromadzonych w czasy szlachty, kozaków i dumnej epoki polskiego rycerstwa. Imprezom towarzyszą prezentacje broni i uzbrojenia rycerskiego, pojedynki łuczników i kuszników oraz strzelanie do tarczy. Przeprowadzane działania w bardzo dużym stopniu wpływają na propagowanie niematerialnego dziedzictwa Gminy Sulejów.

Sceneria średniowiecznej osady w Sulejowie Podklasztorzu

WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU

Rekomendacje do dokumentów strategicznych wynikające z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sulejów na lata 2016-2019

Wnioskuje się o uwzględnienie w opracowywanych dokumentach:

- rewitalizacji rynków zlokalizowanych na prawym i lewym brzegu Pilicy,
- pomnika historii obejmującego zespół opactwa cystersów w Sulejowie Podklasztorzu utworzonego Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej poz. 1242 z dnia 22 października 2012 r.,
- proponowanego parku kulturowego,
- parków, cmentarzy i ogrodów zabytkowych przeznaczonych do rewaloryzacji,
- piotrkowskiego podregionu etnograficznego,
- produktu lokalnego wpisanego na listę produktów regionalnych,
- imprez kulturowych o charakterze ponadlokalnym m.in. historycznego festynu rodzinnego,
- obszarów turystyki pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne, z uwzględnieniem zabytkowych kościołów i kapliczek,
- wykreowania markowego produktu: Sulejów, spotkanie z historią, tradycją i kulturą,
- ochronę stacji kolei wąskotorowej i ich wykorzystanie na cele turystyczne poprzez utworzenia szlaku kulturowego sulejowskiej wąskotorówki.

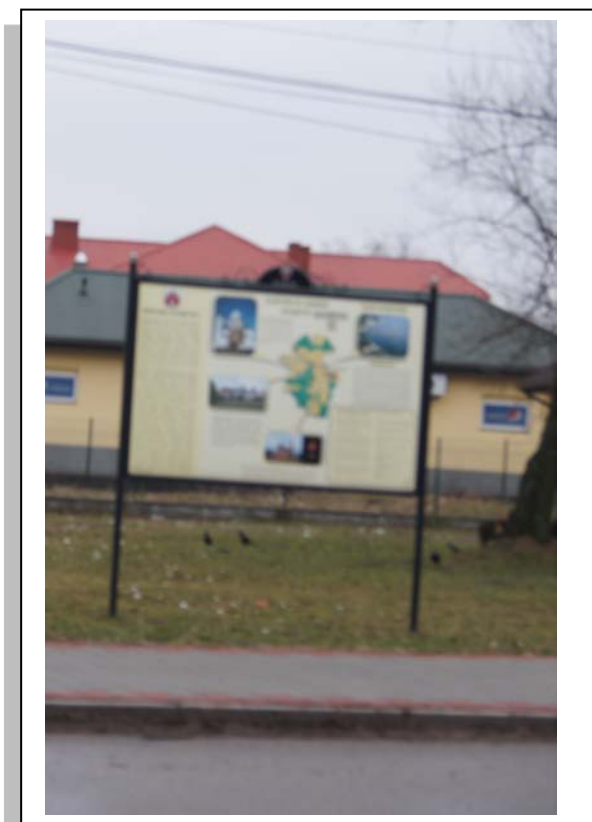
Sulejów - wapiennik

Sulejów –budynek straży

Sulejów – budynek stacji kolejki wąskotorowej

Informacje o zabytkach

Szlak Grunwaldzki